VAKA
Valyymia musiikille

NYT ON MUSIIKIN VAPAAN KENTÄN VUORO!

Valtakunnallisen klubi- ja aluekiertuehanke VAKAn loppuraportti

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto
Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013

Luovutus Opetus- ja kulttuuriministeriölle 21.3.2011

Kannen kuva Jäikäjäätät, kuvaaja Maarit Kytöharju.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 4
2. TIIVISTELMÄ 6
3. ESITTÄVÄN MUSIIKIN VAPAAN KENTÄN MÄÄRITTELY 8
3.1. Esittävän musiikin vapaan kentän arvoverkko 8
3.2. Vapaan kentän toimintarakenne 9
3.3. Esittävän musiikin vapaa kenttä numeroina 9
3.3.1. Taiteilijoiden lukumäärä 9
3.3.2. Ohjelmatoimistot ja agentit 9
3.3.3. Konserttijärjestäjien kokonaismäärä 10
3.3.4. Konserttien määrä, yleisömäärä ja kentän liikevaihto 10
3.4. Vapaan kentän tyylilajit 11
3.5. Vapaa kenttä ja yleisö 13
3.6. Vapaan kentän koulutus ja työllistyminen 14
3.6.1. Muusikoiden koulutustausta 14
3.6.2. Muusikoiden työllistyminen 16
3.6.3. Tuottaja- ja välittäjäportaan koulutus ja työllistyminen 18
3.7. Vapaan kentän konserttijärjestäjien rahoitusrakenne 19
3.8. Vapaan kentän yrittäjyys 21
3.8.1. Esittävän musiikin välittävä toimiala 21
3.8.2. Muusikkoyrittäjyys 21
3.9. Musiikin vapaa kenttä alueittain 23
4. JULKISET JA YKSITYISET APURAHAT JA AVUSTUKSET MUSIIKIN VAPAALLA KENTÄLLÄ 27
4.1. Valtion tukitoiminta 27
4.2. Säveltaidetoimikunnan myöntämät avustukset 28
4.3. Alueelliset taidetoimikunnat 30
4.4. Tuki valtakunnallisille kulttuuritapahtumille 32
4.5. Kuntien tuki 33
4.6. Yksityiset tuet musiikin vapaalle kentälle 34
4.7. Yhteenveto vapaan kentän julkisista ja yksityisistä tuista 36
5. VAPAAN KENTÄN TILASTOINTI 38
6. KANSAINVÄLISET VERTAISTUTKIMUKSET 41
6.1. Tanskan klubitukimalli 41
6.2. Norjan aluekeskusmalli 41
6.3. Norjan Rikskonsertene 41
6.4. Irlannin kiertuetuotantomalli 42
6.5. Kanadan yhden luukun tukijärjestelmä Factor 42
6.6. Yhteenvetoa vertaistutkimuksista 43
7. SUOMEN KIERTUE- JA KLUBITUEN MALLI NYT 44
7.1. Konserttikeskus ry 44
7.2. Suomen Jazzliitto 44
7.3. Suomen Kansanmusiikkiliitto ry 44
7.4. Klubi- ja kiertuetuen pilotointi 45
8. VERTAILUA VALTIONOSUUSORKESTEREIHIN 47
9. VAKA-HANKKEEN TOIMENPIDE-ESITYKSET ESITTÄVÄN MUSIIKIN VAPAAN KENTÄN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMISEKSI 50

1. JOHDANTO

Valtakunnallinen klubi- ja aluekiertuehanke VAKA käynnistyi tammikuussa 2009 Euroopan sosiaalirahaston, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Hämeen ELYn, Vantaan, Kotkan, Jyväskylän, Tampereen ja Oulun kaupunkien sekä Jyväskylän ammattiopiston, Suomen Muusikkojen Liitto ry:n, Elvis ry:n, Suomen Jazzliitto ry:n ja Freelancemuusikot ry:n rahoittamana. VAKA-hankkeen hallinnoijana toimi Cursor Oy, Kotkan - Haminan seudun kehittämisyhtiö, ja sen toteuttajina Suomen Muusikkojen Liitto ry, Tampereen Musiikkijuhlat sekä Musiikin tiedotus- ja neuvontakeskus Rockpolis Oulussa.

VAKA-hanke syntyi musiikkikentän ammattilaisten toimesta jatkona Rytmimusiikkivisio 2010 –raportille, joka luovutettiin ministeri Tanja Karpelalle keväällä 2005. Rytmimusiikkivisiossa nähtiin vuonna 2010 rytmimusiikin tilanne seuraavana: "Rytmimusiikin kysyntä ja työtilaisuudet ovat merkittävästi lisääntyneet ja kotimaisuusaste on korkea. Yleisöllä on mahdollisuus kuulla laadukasta rytmimusiikkia eri puolilla maata ja rytmimusiikki nähdään valtion ja kuntien julkisen tuen arvoisena, kansallisena voimavarana. Klubitukijärjestelmän rahoitukseen on varattu julkista tukea vähintään 10 miljoonaa euroa vuodessa. Musiikin aluekeskukset kanavoivat tukea rytmimusiikin toimijoille eri puolilla Suomea. Rytmimusiikin kunnallisilla orkestereilla on 100 julkisin varoin subventoitua henkilötyövuotta ja rytmimusiikin kansallinen esitysfoorumi on toiminnassa Helsingissä."

Koska Rytmimusiikkivisio 2010:n tavoitteet olivat vuonna 2009 edelleen valtaosin saavuttamatta, VAKAn tehtäväksi annettiin esittävän musiikin ns. vapaan kentän, erityisesti rytmimusiikin ja vanhan musiikin toimintaedellytysten parantaminen Suomessa siten, että musiikin alueellinen saatavuus maassamme paranisi, musiikin ammattilaisten palkkataso kehittyisi ja elävän musiikin yritystoiminta tulisi vetovoimaisemmaksi. Hankkeen suunnitteluvaiheessa kentän kehittämisen kannalta keskeisimpänä esteenä nähtiin alan tilastoinnin ja järjestelmällisen edunvalvonnan puuttuminen.

Tässä loppuraportissa VAKA-hanke määrittelee esittävän musiikin vapaan kentän, esittelee sen toimijoita ja toimintarakennetta, tunnuslukuja ja tämänhetkistä rahoitustilannetta. Lopuksi hanke antaa toimenpide-esityksensä, jotka sisältävät uusia julkisen tuen muotoja sekä alan yleishyödylliseen että yritysmuotoiseen toimintaan, menetelmiä musiikin vapaan kentän tilastoimiseksi sekä uusia avauksia esittävän taiteen toimijoiden välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Raportissa esitetyt tiedot ja tunnusluvut perustuvat hankkeen aikana tehtyyn tutkimustoimintaan, muusikkokyselyyn, konserttijärjestäjäkyselyyn, yleisökyselyihin, pilottitoimintaan sekä lukuisiin haastattelututkimuksiin. Lämmin kiitos kaikille kyselyihin ja haastatteluihin osallistuneille.

Vapaan kentän kehittämistyölle on ollut vahva tilaus. Hankeen aikana on tehty useita alaa koskevia selvityksiä, tutkimuksia, toimenpide-esityksiä ja päänavauksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt jo yhden konkreettisen avauksen myöntämällä vuodelle 2011 Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus ESEKille 100 000 euroa käytettäväksi VAKA-klubitukeen. Nyt on esittävän musiikin vapaan kentän vuoro!

Raportin taustamateriaalina on käytetty seuraavia aiempia selvityksiä, tutkimuksia ja strategioita:

Opetus- ja kulttuuriministeriön strategia 2020, OKM 2010

Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo, OKM 2010

Vares-työryhmän raportti, OKM 2011

Kuntien kulttuuritoimen tuki- ja kehittämispolitiikka, OKM 2011

Musiikin alueellinen tarjonta, OKM 2005

Monipuolisuus on valttia – rytmimusiikin kentän muutos ja osaamistarpeet, SibA 2010

Pääkaupunkiseudun elävän musiikin vapaan kentän nykytila-analyysi ja konserttipalvelutuotteen kehittämiskohteet, Laurea 2010

Rytmimusiikki 2010-visio, 2005

Sydämellinen kiitos VAKA-hankkeen suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneille asiantuntijoille:

Tutkimusjohtaja Ritva Mitchell, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore
Professori Saara Taalas, Turun kauppakorkeakoulu
Erikoistutkija Sari Karttunen, Tilastokeskus
Puheenjohtaja Ahti Vänttinen ja talouspäällikkö Jouni Nieminen, Suomen Muusikkojen Liitto ry
Rehtori Janne Murto, Pop&Jazz Konservatorio
Toiminnanjohtaja Eija Hinkkala ja puheenjohtaja Janne Louhivuori, Elvis ry
Puheenjohtaja Markku Laaksonen, Suomen ohjelmatoimistot ja Agentit ry
Toiminnanjohtaja Maati Rehor, Suomen Jazzliitto ry
Toiminnanjohtaja Päivi Ylönen-Viiri, Suomen Kansanmusiikkiliitto ry
Toiminnanjohtaja Jaana-Maria Jukkara, Maailmanmusiikin keskus
Puheenjohtaja Pekka Vapaavuori, Valtion säveltaidetoimikunta
Tuottaja-tiedottaja Henna Salo, Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimic
Toiminnanjohtaja Paulina Ahokas, Musex ry
Muusikko-yrittäjä Tomi Salesvuo, Musiikkisato oy
Toiminnanjohtaja Jonna Paananen, Jelmu ry
Toiminnanjohtaja Minnakaisa Kuivalainen, Tampereen Musiikkijuhlat
Projektipäällikkö Jarkko Halunen, Rockpolis
Kehityspäälliköt Samu Forsblom ja Olli Rantala, Oulun kaupunki
Johtaja Esa Virkkula, Oulun pop & jazz konservatorio
Projektipäällikkö Noora Kiili, Cursor oy
Tutkijat Marjo Luomi, Mika Nieminen, Mirka Pesonen ja Hannu Tolvanen
Projektityöntekijät Raisa Siivola ja Mikko Lankinen

Helsingissä 21.3.2011

Annamaija Saarela
Projektisuunnittelija

2. TIIVISTELMÄ

Esittävän musiikin vapaa kenttä on toiminnallinen kokonaisuus, joka muodostuu esiintyvistä taiteilijoista, välittävästä portaasta ja konserttijärjestäjistä. Kentällä toimii noin 2500 päätoimista ja lähes 10 000 sivutoimista taiteilijaa. Esiintyviä ryhmiä on noin 5000, joista valtaosa toimii projektiluotoisesti.

Ohjelmatoimistoja kentällä on noin 70, ja säännöllistä konserttitoimintaa pitää yllä noin sata musiikkiklubia, 90 konserttitaloa, 70 musiikkiyhdistystä ja reilut sata tapahtumatuottajaa (festivaalit ja tuotantoyhtiöt). Konsertteja järjestävät myös kuntien kulttuuritoimet, seurakunnat ja oppilaitokset.

Esittävän musiikin vapaalla kentällä järjestettiin vuonna 2008 reilut 15 000 konserttia, joiden yhteenlaskettu kävijämäärä oli noin kolme miljoonaa. Kentän liikevaihto oli noin 148 miljoonaa euroa, ja se on ollut viime vuosina voimakkaassa kasvussa.

Vapaa kenttä kattaa kaikki musiikin muodot ja tyylilajit. 80-90 prosenttia kentän toimijoista edustaa rytmimusiikkia sen eri muodoissa. Vapaan kentän muusikoiden palkkataso on merkittävästi matalampi kuin kuukausipalkkaisten muusikoiden palkkataso. Vapaan kentän konserttitoiminta keskittyy voimakkaasti pääkaupunkiseudulle, sillä alan klubi- ja kiertuetoiminta on lähes täysin markkinaehtoista.

Vakaan kentän julkinen tuki on melko vähäistä, ja se jakautuu epätasaisesti toimijoiden kesken. Julkiset ja yksityiset tuet vapaalle kentälle ovat noin 9% kentän liikevaihdosta.

Tässä raportissa esitetään seuraavia toimenpiteitä esittävän musiikin vapaan kentän toimintaedellytyksien parantamiseksi sekä tutkimustietoon pohjautuvat perustelut esityksille:

Toimenpide-esitykset:

1. Säveltaidetoimikunnan ja Opetus- ja kulttuuriministeriön nykyistä avustusjärjestelmää täydennetään ottamalla käyttöön klubi- ja kiertuetuki, jonka jako tapahtuu ESEKin kautta. Tuen pysyvyys tulee turvata lainsäädännöllä. Uuteen tukimuotoon ohjataan varoja vuosittain porrastettuna seuraavan hallituskauden ajan siten, että vuoden 2014 lopussa tukimuodon rahoitus on 10 miljoonaa euroa vuodessa. Nykyistä tukijärjestelmää yksinkertaistetaan hakijaystävällisemmäksi yhtenäistämällä haku- ja raportointikäytäntöjä eri tukitahojen välillä yhden luukun järjestelmän suuntaan.

2. Valtionosuutta saavien teattereiden/orkestereiden ja ns. vapaan kentän ammattilaisryhmien välisiin yhteistyöhankkeisiin myönnettävän valtionosuuden jatkosta tulee huolehtia ja sen hakemiseen kannustaa sekä vapaan kentän toimijoita että VOS-orkestereita. Valtionosuutta voidaan kehittää siten, että yhteistyöhankkeet laajennetaan koskemaan myös esiintymistiloja hallinnoivia tahoja (konserttitalot).

Selvitetään mahdollisuuksia avata sekä konserttitalojen että oppilaitosten tyhjät tunnit vapaiden ryhmien harjoitus- ja esityskäyttöön.

3. Vapaan kentän tukipäätöksissä tulee huomioida myös tuottajaosaaminen.

Toimijoiden verkostoitumista on tarpeen kehittää luomalla alueellisia tai valtakunnallisia tuottajarinkejä.

Tuotanto-osaamiseen tulisi olla koulutusta myös ei-ammattituottajille.

Kehitetään starttirahajärjestelmiä ottamaan huomioon tuottaja- ja ohjelmatoimistoalan ansaintalogiikka.

4. Musiikkialan tilastointi sekä estraditietokannan luominen annetaan Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimicin tehtäväksi antamalla sille riittävät resurssit tilastoinnin ja tietokannan toteuttamiseen. VAKA-hankkeen pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella kentän perustunnuslukujen kerääminen ja tilastointi olisi järkevää nivoa yhteen tukijärjestelmän kanssa.

3. ESITTÄVÄN MUSIIKIN VAPAAN KENTÄN MÄÄRITTELY

”Hallitusohjelmassa todetaan, että taiteen vapaan kentän toimijoiden toimintamahdollisuudet turvataan. Vapaa kenttä on monimuotoinen ammattitaiteilijoista koostuva tuotantoareena, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä. Vapaan kentän toimijoita ovat mm. valtion harkinnanvaraista tukea saavat ryhmät, valtion projektiavustusta saavat ryhmät, yksittäiset työryhmät, yksittäiset taiteilijoiden tuottamat teokset, tuotantotalot ja muut erilaisia taidetilaisuuksia järjestävät tahot sekä freelancetaiteilijat.” (OKM, Vares-raportti 2011)

3.1. Esittävän musiikin vapaan kentän arvoverkko

Alla oleva kuva esittää musiikin vapaan kentän toiminnan monimuotoisuutta. Kun valtionosuusjärjestelmään kuuluvissa laitoksissa orkesteri sekä sen ohjelmatoimisto- ja tuotantopalvelut ovat järjestyneet yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, orkesterilaitokseksi, vapaalla kentällä nämä toiminnot ovat erillään. Tämä rakenteellinen ero on tukijärjestelmiä kehitettäessä äärimmäisen tärkeä tunnistaa.

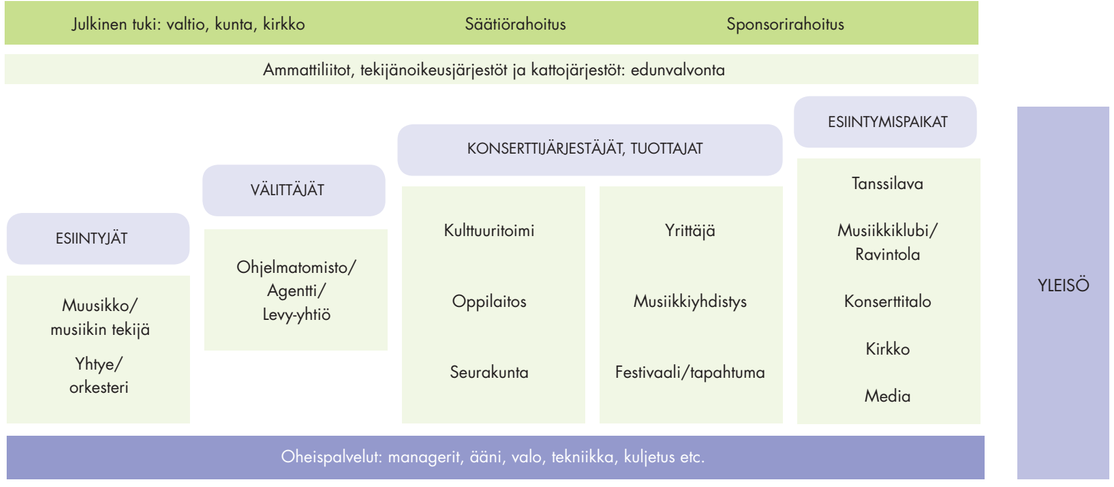

3.2. Vapaan kentän toimintarakenne

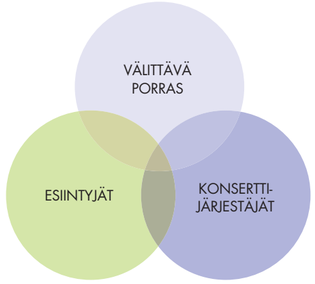

Esittävän musiikin vapaa kenttä muodostuu kolmesta toimijaryhmästä: esiintyjistä (muusikot ja esiintyvät ryhmät), joista osa toimii yrittäjinä, esiintymisten myyntiä ja välittämistä hoitavista tahoista (ohjelmatoimistot, agentit) sekä konserttijärjestäjistä (konserttitalot, musiikkiklubit, festivaalit, musiikkiyhdistykset, yritykset). Nämä kolme toimijaryhmää ovat osittain päällekkäisiä, vaikka kunkin roolit prosessissa ovat selkeitä – asia johtuu osin markkinoiden pienuudesta, kun rahaa on jaettavaksi rajallinen määrä eri tehtäviin.

Esiintymisten myyntiä ja välittämistä hoitavat tahot (ohjelmatoimistot ja agentit) toimivat liikeyrityksinä, ja ovat siksi olleet pääsääntöisesti kaikkien tukimuotojen ulkopuolella. Ohjelmatoimistoilla ja agenteilla on melko paljon myös tuottajaosaamista ja -kokemusta sekä valmiudet tuotantojen toteuttamiseen. Esteenä on ollut rahoituksen puute, joka on johtanut varman päälle pelaamiseen, vaikka taiteellista ambitiota ja kokeilunhalua olisi monellakin. Välittävän portaan liiketoiminta perustuu keikkamyynnistä saatavaan provisioon, konserttijärjestäjän liiketoiminta perustuu lipputuloihin ja muuhun konsertin yhteydessä tapahtuvaan myyntiin (ravintolamyynti, oheistuotteet) sekä sponsorituloihin ja avustuksiin.

3.3. Esittävän musiikin vapaa kenttä numeroina

3.3.1. Taiteilijoiden lukumäärä

Vapaalla kentällä toimivien taiteilijoiden lukumäärästä on tilastoinnin puutteellisuuden vuoksi vaikeaa saada luotettavaa ja vertailukelpoista kokonaiskuvaa. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen arvion mukaan musiikin vapaalla kentällä työskentelee päätoimisesti noin 2500 muusikkoa. Suomen Muusikkojen Liiton koko jäsenmäärä on noin 3400 muusikkoa, joista noin tuhat kuukausipalkkaisia orkesterimuusikoita.

Muusikoiden kokonaismäärän arviointia vaikeuttaa suuri osa-aikaisten muusikoiden määrä, kokoonpanojen nopea vaihtuvuus sekä harrastaja- ja ammattilaistoiminnan välisen eron häilyvyys.

Suomen ohjelmatoimistot ja agentit ry:n jäsenyritysten esiintymisten yhteenlaskettu kokonaisliikevaihto on yhdistyksen oman selvityksen mukaan noin 85 miljoonaa euroa (v. 2008) ja ohjelmatoimistojen myynnissä oleva muusikkomäärä noin 7000. Koska VAKAn muusikkokyselyn mukaan noin 40 prosenttia freelance-muusikoista myy kaikki keikkansa itse, koko keikkamyynnin arvo lienee noin 100 miljoonaa euroa vuodessa ja maamme muusikkomäärä sivutoimiset ja tilapäiset keikkamuusikot mukaan lukien noin 12 000 muusikkoa.

3.3.2. Ohjelmatoimistot ja agentit

Suomen Ohjelmatoimistot ja Agentit ry (SOA) on alan etuja ajava kattojärjestö. Yhdistykseen kuuluvat kaikki merkittävät suomalaiset viihdettä, artisteja ja bändejä edustavat ohjelmatoimistot ja agentit. Jäseniä liitolla on tällä hetkellä 56 kpl. Liiton sivut löytyvät osoitteesta: www.ohjelmatoimistot.fi.

SOA teettää vuosittain selvityksen, jonka tarkoituksena on selvittää ohjelmatoimistojen ja agenttien (elävä viihde) ja ohjelmapalveluja käyttävien asiakkaiden toiminnan perustietoja, mielikuvia toimistojen palvelusta ja kysynnän

kehitysnäkymiä. Vuonna 2010 teetetty tutkimus oli lajissaan viides, edelliset vastaavat tehtiin vuosina 2006-2009. Tutkimuksen toimeksiantaja oli Suomen Ohjelmatoimistot ja Agentit (SOA) ry. ja kustannuksiin osallistuivat myös Henkilöstöpalveluyritysten Liitto (EK), Suomen Muusikkojen Liitto ja Teosto.

3.3.3. Konserttijärjestäjien kokonaismäärä

VAKA-hankkeen muusikkokyselyn perusteella kolme tärkeintä keikkapaikkaa ovat klubit, konserttitalot ja festivaalit. Kysely lähetettiin noin 2000 muusikolle, ja vastaajia kyselyllä oli reilut 400.

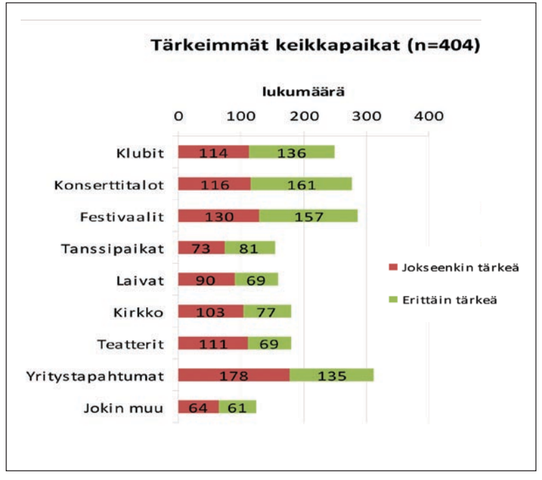

Konserttijärjestäjien lukumäärästä ei löydy tilastoitua tietoa, sillä kentän järjestäytyminen on vähäistä ja konserttijärjestäjäkenttä hyvin monimuotoinen. Elävää musiikkia on tarjolla niin kirkoissa kuin pizzerioissa, musiikkiklubeissa kuin festivaaleilla, oppilaitoksissa kuin tanssilavoilla.

Lehdistöseurantojen ja olemassa olevien kattojärjestöjen kontaktilistojen avulla VAKA-hanke arvioi lopulta, että säännöllistä konserttitoimintaa pitää Suomessa yllä 96 musiikkiklubia, 92 konserttitaloa, 70 musiikkiyhdistystä ja 104 tapahtumatuottajaa (festivaalit ja tuotantoyhtiöt). Näille järjestäjille lähetettiin VAKAn konserttijärjestäjäkysely; vastauksia saatiin 93 toimijalta. Seuraavassa esitetyt tunnusluvut on johdettu tämän konserttijärjestäjäkentän perusteella. Luvuista puuttuu seurakuntien ja oppilaitosten konserttitoiminta, puhtaasti markkinaehtoinen toiminta kuten yritystilaisuudet ja laivat, tanssilavat sekä muusikoiden omaehtoinen konserttitoiminta.

3.3.4. Konserttien määrä, yleisömäärä ja kentän liikevaihto

Esittävän musiikin vapaan kentän perustunnuslukuja ei ole aiemmin selvitetty. Alan kokonaisliikevaihdosta, muusikoiden määrästä, konserttien määrästä ja kävijämääristä on tehty korkeintaan valistuneita arvauksia. Tilastokeskuksen kulttuuritilastot 2007 –tilastokirjassa tämä puute mainitaan alan tilastoinnin keskeisenä ongelmana.

Tilastokeskuksen tutkija Aku Alanen on selvittänyt (Tieto&trendit 4-5/2009) Suomen musiikkiklusterin liiketoiminnan volyymia. Tuossa artikkelissaan Alanen päätyi tulokseen, että elävän musiikin koko liikevaihto on orkesterit ja ooppera mukaan lukien noin 200-300 miljoonaa euroa, josta oopperan ja orkestereiden osuus on noin 100 miljoonaa euroa, ja vapaan kentän osuus näin ollen 100-200 miljoonaa euroa. Alanen käytti omassa arviossaan kahta eri laskentatapaa, tekijänoikeusmaksutietoihin perustuvaa ja Tilastokeskuksen yritysrekisteriin perustuvaa.

Seuraavassa esitetyt lukumäärätiedot ovat suuntaa-antavia arvioita esittävän musiikin vapaan kentän perustunnusluvuista klubitoiminnan, konserttitalojen, musiikkiyhdistysten ja tapahtumien osalta. Nämä luvut perustuvat VAKA-hankkeen tekemään konserttijärjestäjäkyselyyn, ja ne näyttävät korreloivan Aku Alasen selvittämien lukujen kanssa.

Suomen elävän musiikin vapaan kentän perustunnusluvut yhteensä/vuosi (2008)

Liikevaihto	148 miljoonaa euroa
Esiintyjien määrä	29 000
Itse tuotettujen konserttien määrä	15 000
Yleisömäärä	2 915 000
Artistiostoihin käytetty rahasumma	42 miljoonaa euroa (28% liikevaihdosta)

3.4. Vapaan kentän tyylilajit

Esittävän musiikin vapaa kenttä tarkoittaa siis sitä esittävän musiikin aluetta, joka on valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella. Vapaa kenttä kattaa näin ollen kaikki musiikin muodot ja tyylilajit. VAKA-hankkeen muusikkokyselyssä yhtyeiden tyylilajeja koskevaan kysymykseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto, joten vastausten kokonaismäärä kohosi 929 vastaukseen. Noin 18 prosentissa vastauksista tyylilajiksi ilmoitettiin klassisen/nykymusiikki ja 82 prosentissa vastauksista jokin rytmimusiikin muoto.

Eriteltäessä VOSin piirissä olevien muusikoiden ja freelancereiden vastaukset, kuukausipalkkaisten muusikoiden vastauksissa (55 vastannutta) 96 prosenttia ilmoitti soittavansa klassista musiikkia. Rytmimusiikin lajeista yleisin oli viihde/iskelmämusiikki 15 prosentilla. Freelancereiden vastauksissa 86 prosenttia ilmoitti genrekseen jonkin rytmimusiikin lajin: neljäsosa pop/rock-musiikin ja toinen neljännes viihde/iskelmämusiikin. Jazzmuusikoiksi ilmoittautui 15 prosenttia vastanneista. Klassista musiikkia ilmoitti soittavansa 14 prosenttia vastanneista.

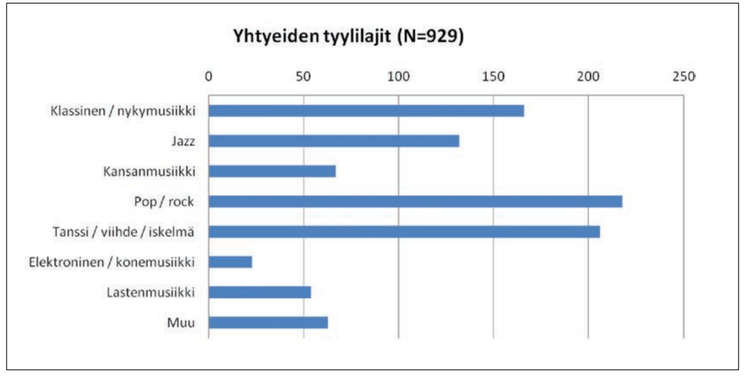

Konserttijärjestäjäkyselyssä musiikinlajit jakautuvat samansuuntaisesti kuin muusikkokyselyssä. Tässäkin kyselyssä vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon. Hieman alle 10 prosentissa vastauksista tyylilajina on klassinen/nykymusiikki, noin 90 prosentissa jokin rytmimusiikin muoto.

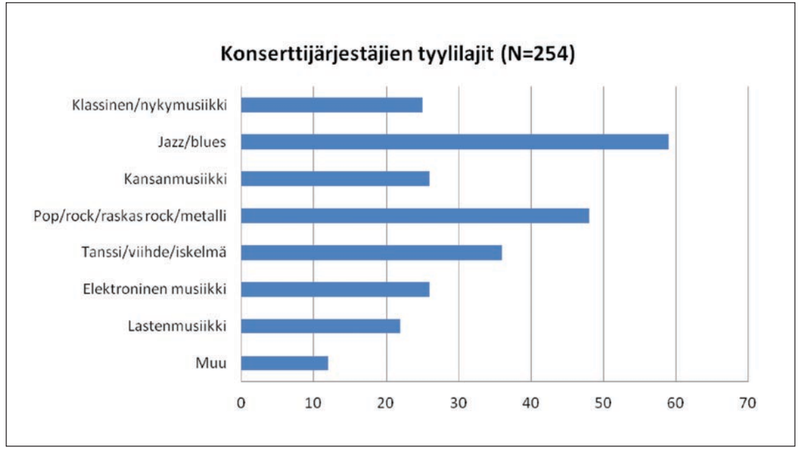

3.5. Vapaa kenttä ja yleisö

VAKA-hankkeen tekemän, konserttijärjestäjäkyselyyn perustuvan arvion mukaan musiikin vapaan kentän konsertit saavuttavat vuositasolla noin kolme miljoonaa kuulijaa. Selvityksen mukaan kuulijat ovat asuinpaikasta riippuen eriarvoisessa asemassa, sillä konserttitarjonta keskittyy voimakkaasti pääkaupunkiseudulle. Konserttitarjonnan alueelliseen jakaumaan keskitytään tarkemmin luvussa 2.9.

Valtakunnallista selvitystä yleisön konserttikäyttäytymisestä ei VAKA-hankkeen puitteissa ollut mahdollista toteuttaa, mutta tutkija Mika Nieminen teki kyselytutkimuksen, jonka kohderyhmänä olivat Laurea-ammattikorkeakoulun Espoon Leppävaaran yksikön opiskelijat. Kyselyyn vastasi 125 opiskelijaa. Vastaajien yleisin ikäryhmä (56%) oli 16-24 –vuotiaita, 30 prosenttia vastaajista oli ikäryhmässä 25-35-vuotiaat ja 13 prosenttia ikäryhmässä 36-50 vuotiaat. Kyselytutkimuksen vastaajista 92% ilmoitti käyvänsä konserteissa. Valtaosa (51%) vastaajista käy konserteissa 1-5 kertaa vuodessa ja 20 prosenttia 6-10 kertaa vuodessa. Yleisin syy konserteissa käymättömyyteen oli taloudellinen syy. Sopivan tarjonnan puute oli syynä toiseksi yleisin.

Kysymyksessä, jossa tiedusteltiin millaista musiikkia vastaajat käyvät kuuntelemassa, vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto. Vastausmerkintöjä kertyi yhteensä 277 kappaletta.

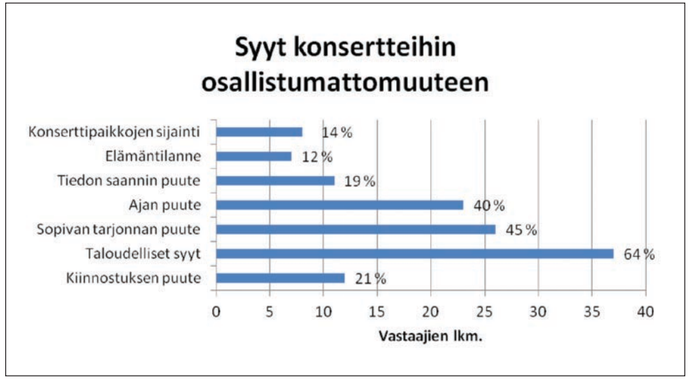

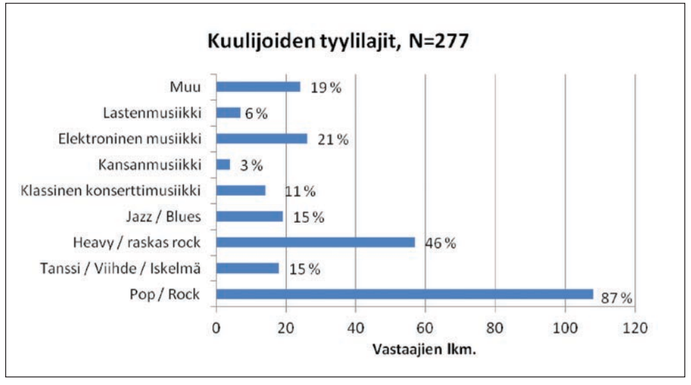

3.6. Vapaan kentän koulutus ja työllistyminen

3.6.1. Muusikoiden koulutustausta

Musiikin ammatillista koulutusta annetaan toisella asteella, ammattikorkeakouluissa sekä yliopistoissa kaikilla tutkintotasoilla. Koulutuslukuja on lähes mahdotonta verrata koko kentän suuruuteen. Kenttä on erityisen monimuotoinen ja sillä päätoimisesti toimivien lukua on haasteellista arvioida. Muusikoille on tavallista useamman peräkkäisen eri koulutusasteen ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Toisaalta ammatissa voi toimia myös täysin ilman muodollista koulutusta. Tilastokeskuksen koulutustilaston mukaan musiikin alalla oli vuonna 2008 yhteensä 8601 työvoimaan kuuluvaa, jonkin asteisen suomalaisen tutkinnon (ammatillisen, opistoasteen, ammattikorkeakoulututkinnon sekä yliopistojen kaikki tutkintotasot) musiikin alalla suorittanutta. Heistä kaikki eivät välttämättä toimi musiikin alalla ja osa voi olla työttömänä. (Lähde: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen selvitys, 2010)

Cuporen selvityksen mukaan säveltaiteen kentällä työskentelee päätoimisesti 5 000–6 000 muusikkoa, joista noin puolet vapaalla kentällä. Valtionosuusjärjestelmään (taulukoissa VOS) kuuluvissa orkestereissa on noin 1000 muusikkovakanssia. Kuukausipalkkaisia muusikoita on myös sotilassoittokunnissa, teattereissa ja seurakunnilla. Osa freelance-muusikoista työllistyy valtionosuusorkestereissa ja teattereissa produktiokohtaisesti.

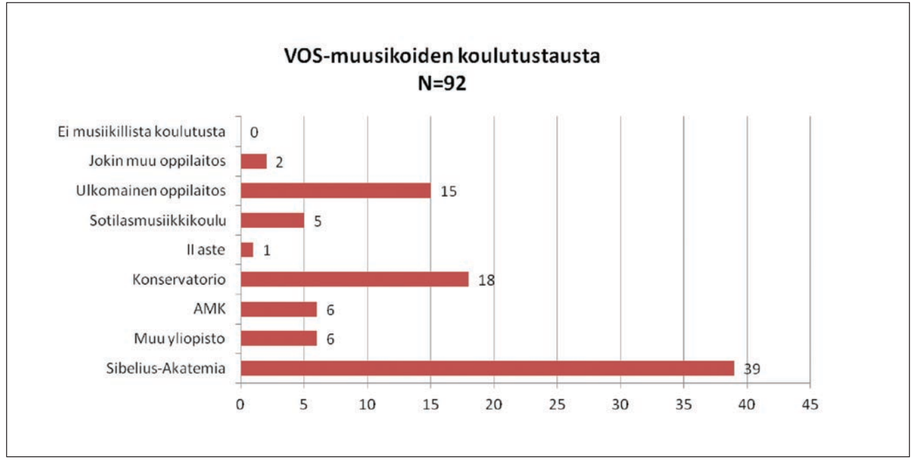

VAKA-hankkeen muusikkokyselyyn vastanneilla (397 vastannutta) yleisin koulutustausta oli Sibelius-Akatemia, jossa oli opiskellut 35 % vastanneista. Ammattikorkeakoulutasolla oli opiskellut 28 % vastanneista, vanhalla konservatoriotasolla 27 % vastanneista ja II asteella 15 % vastanneista. Ulkomailla tutkinnon oli suorittanut vajaat 14 % vastanneista, ja sama prosenttimäärä oli suorittanut tutkinnon muussa kotimaisessa yliopistossa. Kokonaan vailla musiikillista koulutusta oli noin 14 % vastaajista. Merkillepantavaa on se, että keskimäärin vain noin puolet oppilaitoksissa kouluttautuneista oli myös suorittanut tutkinnon oppilaitoksestaan.

Kuukausipalkkaiset orkesterimuusikot ovat freelance-muusikoita useammin opiskelleet Sibelius-Akatemiassa, jossa kuukasipalkkaisten vastausten mukaan oli opiskellut 42 prosenttia ja freelancereista 18 prosenttia. Myös ulkomailla kouluttautuminen oli kuukausipalkkaisten muusikoiden keskuudessa selvästi yleisempää. Yleisin koulutustausta freelancereilla oli ammattikorkeakoulu, mutta jakauma oli varsin tasainen Sibelius-Akatemian, ammattikorkeakoulun ja konservatorion kesken. 10 prosenttia freelancereista oli vailla musiikillista koulutusta, kuukausipalkkaisten keskuudessa kouluttautumattomia ei ollut lainkaan.

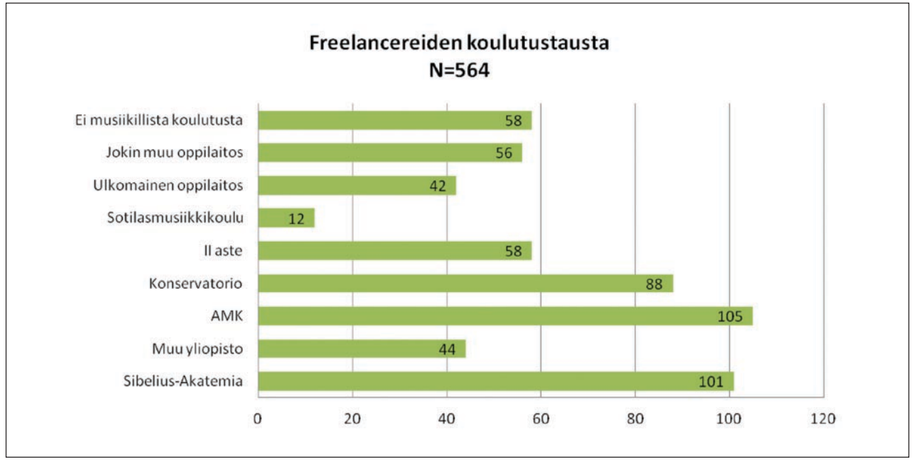

3.6.2. Muusikoiden työllistyminen

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun ja kyselytutkimusten mukaan 2000-luvun alkupuolella musiikkialan ammatillisen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste oli keskimäärin 6-7 %, mutta rytmimusiikin puolella korkeampaa kuin klassisen musiikin puolella (Karhunen, P. & Rensujeff, K. 2006, 102). KOTA-tietokannan vuosien 1990–2007 seurannan mukaan keskimäärin 4 henkilöä (0-8 %) oli työttömänä vuoden tai kahden vuoden kuluttua valmistumisestaan Sibelius-Akatemiasta. Opiskelijoina oli vuoden kuluttua valmistumisesta keskimäärin 8 henkeä eli 5-10 % valmistuneista. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastossa 31.12.2009 työttöminä oli keskiasteelta 109 musiikin peruskoulutuksen saanutta, alemmalta korkea-asteelta 325 musiikin ammattilaista sekä korkea-asteelta 104 henkilöä. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-ohjelma "Taidekasvatuksen ja kulttuurialan koulutuksen tila Suomessa) vertaa koulutuksen saaneiden työttömien työnhakijoiden lukua (425 henkeä joulukuussa 2009) alalle valmistuneisiin (8601 henkeä ennakkotietona vuoden 2008 työssäkäyntitilastosta) ja saa tulokseksi 6,2 % työttömyysasteen. (Lähde: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen selvitys, 2010)

Työttömien työnhakijoiden määrä ei kuitenkaan anna oikeata kuvaa muusikoiden työllisyydestä, sillä kentän keskeinen ongelma on vajaatyöllisyys, joka ei näy työttömyysluvuissa. VAKA-hankkeen muusikkokyselyyn vastanneista freelance-muusikoista vain puolet ilmoitti saavansa pääosan toimeentulostaan ammatistaan. Näyttää siltä, että muun päätyön tekeminen on työttömyysturvaa merkittävästi yleisempi tapa korjata oman ammatin vajaatyöllisyyttä.

Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston mukaan kaikkien kokoaikaisten palkansaajien keskimääräinen kuukausiansio oli Suomessa vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä 2 876 euroa ja mediaaniansio 2 551 euroa. Vuodessa mediaaniansio oli 31 888 euroa. VAKA-hankkeen muusikkokyselyn perusteella koko muusikkokunnan mediaaniansio oli 26 000 euroa vuodessa eli selvästi alle suomalaisten palkansaajien keskiansiotason. Kuukausipalkkaisten ja freelancereiden välinen palkkaero on suuri, sillä kuukausipalkkaisilla orkesterimuusikoilla mediaaniansio oli 35 000 euroa ja freelancereilla 25 000 euroa vuodessa.

VAKAn muusikkokyselyn vastaajakunta poimittiin Suomen Muusikkojen Liitto ry:n jäsenrekisteristä. Vastaajat ovat siis ammattiliiton jäseniä, ja siten lähtökohtaisesti ammatissa toimivia muusikoita. Tästä huolimatta vastanneiden tulot eivät muodostu pelkästään muusikkoudesta, vaan peräti 33 prosenttia vastanneista ilmoitti pääasialliseksi tulonlähteekseen joko jonkin muun päätyön tai opetustyön. Freelance-muusikkona ansaitsi pääasiallisen toimeentulonsa 45 prosenttia vastanneista, 14 prosentilla vastanneista oli toimi valtionosuutta saavassa orkesterissa, 5 prosentilla oli toimi muussa kuukausipalkkaisessa yhtyeessä, kaksi prosenttia oli taiteilija-apurahalla ja prosentti sotilassoittokunnassa.

TULOTASO	N	KESKIARVO	MEDIAANI	SUMMA	MINIMI	MAKSIMI
Freelancerit	227	26 880,18	25 000,00	6101800	0	89400
VOS	40	37 583,86	35 000,00	1503355	3400	130000
kaikki	267	28 483,73	26 000,00	7605155	0	130000

Kaikki VAKAn muusikkokyselyn kuukausipalkkaiset vastaajat (55 vastaajaa) ilmoittivat pääasialliseksi tulonlähteekseen toimen orkesterissa. Freelancereista vain noin puolet (52 prosenttia) ilmoitti freelancemuusikkona toimimisen tärkeimmäksi tulonlähteekseen. Toiseksi tärkein tulonlähde oli muu päätyö ja kolmanneksi tärkein opetustyö.

Verrattaessa freelancereiden ja kuukausipalkkaisten muusikoiden vastauksia toisiinsa korostuu freelancer-puolella musiikillisen moniosaamisen tarve. Muusikkona toimiminen on toki molemmilla muusikkoryhmillä tärkein tulonlähde, mutta freelancerit kokivat kuukausipalkkaisia tärkeämmäksi myös säveltäjän, sanoittajan ja sovittajan työt, tuottajan ja tapahtumatuottajan työt, manageritehtävät ja teknikon työt. Opetustyötä molemmat muusikkoryhmät pitivät yhtä tärkeinä.

VAKA-hankkeen tekemien muusikkohaastattelujen perusteella keskeinen elävän musiikin haaste on esiintymispaikkojen maksukyvyn puute. Haastatellut kommentoivat muun muassa seuraavasti: "Ne paikat ei voi maksaa enempää" ja "Nimenomaan nää just nää klubit, mitkä on otollisia musalle, ne ei vaan voi maksaa enempää". Osa haastatelluista vertasi edustamansa musiikkityylin keikkoja promokeikkoihin, joissa artisti keikan välityksellä markkinoi itseään alhaisemmalla keikkapalkkiolla tai ilmaiseksi. Tämä vertaus johtui keikkapaikkojen alhaisesta maksukyvystä.

Haastatteluissa tuli myös ilmi, että nykyään keikkapaikat valitsevat mieluummin halvemman, pienellä kokoonpanolla toimivan artistin kuin monihenkisen yhtyeen. Esimerkiksi monihenkisen lastenmusiikkibändin keikkarahoitus on keskeinen live -sektorin haaste, varsinkin kun musiikkityylille otollisilla päiväkodeilla ei ole maksukykyä.

Keikkapaikkojen maksukyvyn ohella haasteeksi koettiin niiden määrän väheneminen. Tiedusteltaessa syitä paikkojen vähenemiseen, esille nousi yleisökato, joka johtuu esimerkiksi kulttuurisista syistä. Konsertit kilpailevat ihmisten vapaa-ajasta monien muiden harrastusten kanssa. Lisäksi ihmiset keskittävät musiikkipalveluiden käyttöä hyvinvoiviin festivaaleihin, jolloin perinteiset klubikeikat jäävät vähemmälle. Myös suositut ulkomaiset artistit, joita tuodaan nykypäivänä paljon Suomeen, vievät haastattelujen mukaan yleisöä pois kotimaisesta tuotannosta.

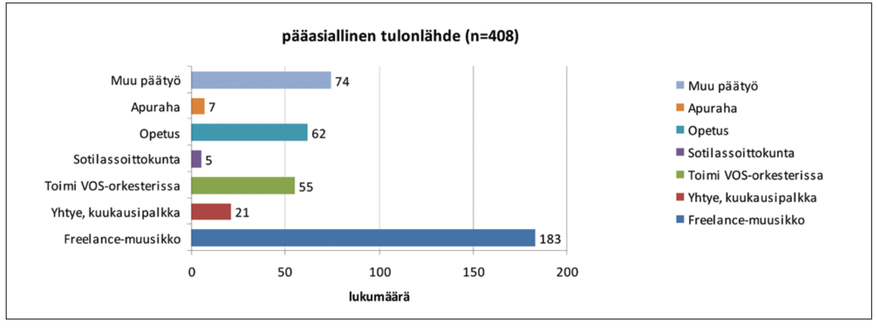

3.6.3. Tuottaja- ja välittäjäportaan koulutus ja työllistyminen

Ammattimainen yrittäjä- manageri- ja tuottajatoiminta on olennainen osa vapaan kentän toimintarakennetta. Yrittäjä- ja tuottajataitoja tarvitaan vapaan kentän kaikissa toimijaryhmissä: esiintyjäkentässä, välittävällä toimialalla ja konserttijärjestäjäkentällä.

Sibelius-Akatemia tarjoaa taidehallinnon alan koulutusohjelmaa. Helsingissä ohjelma on englanninkielinen (Arts Management), ja siihen on otettu opiskelijoita joka toinen vuosi. Kuopiossa ollut suomenkielinen ohjelma on lopettamisuhan alla. Ammattikorkeakouluissa tuottajien koulutus on voimakkaasti lisääntynyt 2000-luvulla. Vuosina 2008–2010 Music and Media Management –koulutusohjelmaan otettiin 40 aloittajaa vuodessa, kun ennen tätä aloituspaikkoja oli 10 vuosittain. Kulttuurituottajia kouluttavat tällä hetkellä Humanistinen ammattikorkeakoulu, Metropolia, Mikkelin ja Seinäjoen ammattikorkeakoulut ja lisäksi Yrkeshögskolan Noviassa on ruotsinkielinen tuottajakoulutus. Aloituspaikkoja on nuorille vuosittain lähes 200 ja viime vuosina valmistuvien määrä on ollut nuorten koulutuksista noin sata vuodessa. Yhteensä amk-kulttuurituottajia on vuoteen 2009 mennessä valmistunut nuorten koulutusohjelmista vajaa 600. Taiteen vapaa kenttä on vain yksi mahdollinen kulttuurituottajien työllistymispaikka. (Lähde: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen selvitys, 2010).

Harvalla kentällä toimivista kuitenkaan on nykymuotoinen kulttuurituottajan koulutus, sillä koulutusta on tässä muodossa järjestetty vasta ammattikorkeakoulujen perustamisesta lähtien. Kattavaa tutkimustietoa yhtyeiden yrittäjä- ja tuottajaosaamisesta ei kuitenkaan ole saatavilla. Kolmas sektori, joka on yleisin vapaan kentän toimintamuoto, näyttäisi olevan työllistäjänä melko pieni; valtaosa kolmannen sektorin tuotantotehtävistä hoidetaan tilapäisvoimin ja talkootyönä.

Finland Festivals ry:n jäsenistöstään tekemän selvityksen mukaan kiinteät palkkakulut olivat vuonna 2008 festivaaleilla vain kymmenen prosenttia kokonaismenoista. Hallinnollinen tehokkuus selittyy sillä, että tutkituilla festivaaleilla työskentelee vakinaista henkilökuntaa vain 157 kappaletta. Koko festivaalikentän vakinaisen henkilöstön määrä on noin 200 henkilöä. Tilapäisiä työntekijöitä palkataan varsinkin itse festivaalin aikana, ja heitä oli vajaat kaksi tuhatta. Talkootyöntekijöillä on edelleen keskeinen rooli festivaalien onnistumisen kannalta. Vuonna 2008 heitä oli mukana lähes viisi tuhatta. (FF, 2010).

Muutamaa isoa ohjelmatoimistoa lukuun ottamatta myös välittävän portaan yritykset ovat pieniä; ne työllistävät keskimäärin 3,5 työntekijää. Ohjelmatoimistoala työllistää näin ollen reilut 200 henkilöä. Tuottajia työllistyy festivaalien ja ohjelmatoimistojen lisäksi myös kuntien kulttuuritoimeen, konserttitaloihin, musiikkiklubeille, tuotantoyhtiöihin ja musiikkiyhdistyksiin.

3.7. Vapaan kentän konserttijärjestäjien rahoitusrakenne

VAKA-hankkeen konserttijärjestäjäkyselyn vastausten perusteella konserttijärjestäjäkentän liikevaihdosta vain murto-osa muodostuu pääsylipputuloista. Muu liikevaihto koostuu vapaan vastauskentän perusteella pääosin ravintolamyynnistä. Muita tulonlähteitä ovat sponsoritulot sekä avustukset.

Kustannuksia ja riskejä konserttijärjestäjät hajauttavat hankkimalla tuotannollisia yhteistyökumppaneita. Näistä tärkein oli vastausten perusteella kaupallinen sponsori, joita oli 56 prosentilla vastanneista. Ravintolayrittäjän kanssa teki yhteistyötä 47 prosenttia vastanneista ja tuotantoyhtiön kanssa 45 prosenttia vastanneista.

Avustuksia tai apurahoja oli toimintaansa saanut hieman yli puolet (58 prosenttia vastanneista), mutta apurahat eivät ole kovin merkittävässä osassa kokonaisliikevaihtoa. 64 prosenttia apurahoja saaneista kertoi, että avustusten osuus on alle kymmenen prosenttia kokonaisliikevaihdosta, ja vain kahdeksalla prosentilla avustusten osuus oli yli 50 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Musiikkiklubikenttä ei pääsääntöisesti ole saanut apurahoja ja avustuksia toimintaansa.

Kattavaa valtakunnallista tilastoa tai tutkimusta apurahojen ja avustusten jakautumisesta elävän musiikin vapaalle kentälle ei ole saatavissa, mutta VAKAn konserttijärjestäjäkyselyn perusteella tehty suuntaa-antava laskelma kentän kokonaisliikevaihdon perusteella on, että elävän musiikin vapaa kenttä saa vuodessa yksityisiä ja julkisia avustuksia yhteensä noin 13 miljoonaa euroa. Kyselyvastausten perusteella apurahojen ja avustusten lähteistä konserttijärjestäjille tärkein oli kunta tai kaupunki, toisena valtio (Opetusministeriö, säveltaidetoimikunta ja taiteen keskustoimikunta), kolmantena Suomen kulttuurirahasto ja neljäntenä ESEK.

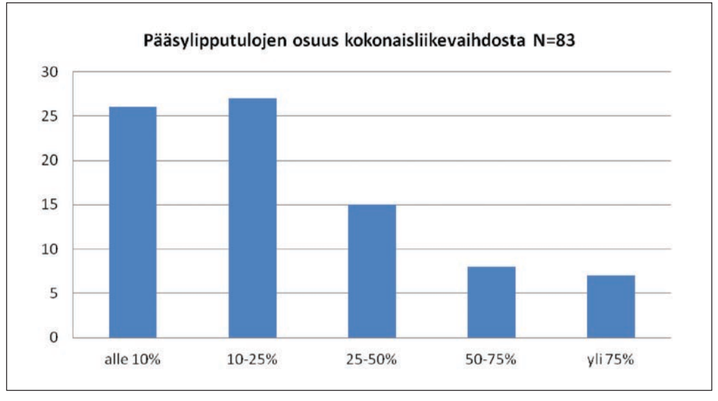

Finland Festivals ry:n jäsenistöstään teettämän tutkimuksen mukaan festivaalien tuloista 70 prosenttia on oman toiminnan tuloja, ja 30 prosenttia julkisia ja yksityisiä avustuksia ja tukia. Finland Festivals ry:n jäsenfestivaalien yhteenlasketut tulot ovat noin 39 miljoonaa euroa, tästä musiikkitapahtumien osuus on noin 28 miljoonaa euroa. Julkisia ja yksityisiä tukia ja avustuksia festivaalit saivat yhteensä noin 10,5 miljoonaa euroa.

3.8. Vapaan kentän yrittäjyys

Elävän musiikin vapaalla kentällä yrittäjyys on luonteva toimintamuoto. Muusikot ja säveltäjät ovat tottuneet toimimaan itsensä työllistävinä freelancereina, joten kynnys yrityksen perustamiseen on matala. Yhä suurempi osa esittävistä taiteilijoista toimii joko toiminimellä tai osakeyhtiönä. Taiteilijayritysten kokonaismäärästä ei ole saatavilla tutkimustietoa. Tyypillistä näille taiteilijoiden yrityksille on, että ne ovat erittäin pieniä, 1-2 hengen yrityksiä.

Erityisesti rytmimusiikin puolella on myös yleistä, että yhtyeen jäsenet perustavat osakeyhtiön yhdessä. Yhtyeen menestyminen voi kasvattaa yhtiön liikevaihtoa runsaastikin, mutta liikevaihto myös voi vaihdella voimakkaasti vuosittain. Tämä vaihtelu aiheuttaa usein verotuksellisia ongelmia.

Elävän musiikin vapaan kentän taiteilijat eivät useinkaan lähde yrittäjiksi maksimaalisen voiton tavoittelun vuoksi, vaan käytännön syistä. Esiintymis- ja sävellyspalkkiot on helpompi hoitaa laskutuksen kautta kuin verokortilla. He ovat nk. elämäntapayrittäjiä, eivät kasvuyrittäjiä. Yrittäjyys on vain väline lopulliseen päämäärään, taiteen tekemiseen.

Edellä mainitusta syystä taiteilijayrittäjät eivät useinkaan miellä itseään ensisijaisesti yrittäjiksi. Yritysmaailman terminologia on heille vierasta ja he mieltävät useimmiten konserttijärjestäjän työnantajaksi, eivät asiakkaaksi. Tästä syystä alalla on tyypillistä että ostaja (konserttijärjestäjä) määrittelee laskun loppusumman, ei myyjä eli esiintyvä taiteilija.

Koska taiteilijayrittäjät eivät koe itseään ensisijaisesti yrittäjiksi, he eivät myöskään osaa hakeutua yrityksille tarkoitettujen tuki- ja neuvontapalveluiden piiriin tai hanki itselleen yrittäjäkoulutusta.

3.8.1. Esittävän musiikin välittävä toimiala

Esittävän musiikin välittävällä toimialalla tarkoitetaan ohjelmatoimistoja, agentteja, promoottoreja ja konsultteja, jotka tavalla tai toisella toimivat taiteilijan edustajina asiakkaisiin päin. Keskeisimmät alan toimijoista ovat järjestäytyneet Suomen ohjelmatoimistot ja agentit ry:een; sen jäsenmäärä on 56 toimistoa. Viime vuosina, kun äänitemyynti on laskenut, ovat elävän musiikin markkinoille tulleet myös kansainväliset levy-yhtiöt nk. 360 asteen toimintamallilla, jossa sama yhtiö (tytäryhtiöidensä kautta) hallitsee artistin kaikkia oikeuksia: levymyynti, keikat, kaupalliset oikeudet. jne.

Muutamaa isoa ohjelmatoimistoa lukuun ottamatta myös välittävän portaan yritykset ovat pieniä; ne työllistävät keskimäärin 3,5 työntekijää. Suuri osa agenteista on pitkän linjan elämäntapayrittäjiä. Toimistojen myyntikatteet ovat pieniä: tosiasiallinen myyntikate on SOAn mukaan 5-20% yrityksistä ja edustuksista riippuen.

Aloittaville välittävän toimialan yrityksille on ominaista, että liikevaihto alkaa kertyä vasta useita kuukausia toiminnan käynnistämisen jälkeen, sillä tänään myyty keikka konkretisoituu aikaisintaan puolen vuoden päästä. Tästä syystä aloittavan yrittäjän riskit ovat erittäin suuret, joten alalle ei hakeudu osaavaa, nuorta väkeä.

3.8.2. Muusikkoyrittäjyys

VAKA-hankkeen muusikkokyselyssä pyrittiin selvittämään myös yrittäjämuotoisen muusikkotoiminnan toimintaedellytyksiä ja haasteita. Kyselyyn vastanneista 415 muusikoista reilulla 80:llä eli noin joka viidennellä oli myös oma yritys. Näistä yrityksistä valtaosa (50 kappaletta eli 63 %) oli toiminimimuotoisia. Yritysten perustaminen on suhteellisen tuore ilmiö, sillä lähes 70 % yrityksistä oli perustettu 2000-luvulla. Yritykset ovat myös pääsääntöisesti muusikoiden henkilökohtaisia, sillä vain 6 % vastanneista kertoi yrityksen olevan yhtyeen yhteinen.

Yritystoiminta näyttää tyypillisesti olevan ammatinharjoittamista tukevaa toimintaa, sillä valtaosalla muusikoista vain osa ammatillista toimintaa tapahtuu yrityksen kautta. Yritysten toimialana on esiintymistoiminnan lisäksi keikkamyynti, levy-yhtiötoiminta tai kustannustoiminta.

Edellä mainituista syistä yritykset ovat liikevaihdoltaan pieniä. Lähes 40 prosenttia muusikoiden yrityksistä tekee alle 10 000 euron liikevaihdon vuodessa ja alle 14 prosenttia yrityksistä yltää yli 100 000 euron vuosiliikevaihtoon.

Vapaiden vastausten perusteella keskeisin motiivi yrityksen perustamiseen on laskuttamisen helppous, jonka mainitsi motiiviksi lähes puolet avoimeen kysymykseen vastanneista. Halun toimia nimenomaan yrittäjänä mainitsi vain joka neljäs vastannut. Kolmanneksi yleisin motiivi yrityksen perustamiseen oli verotus, jonka mainitsi 15 prosenttia vastanneista.

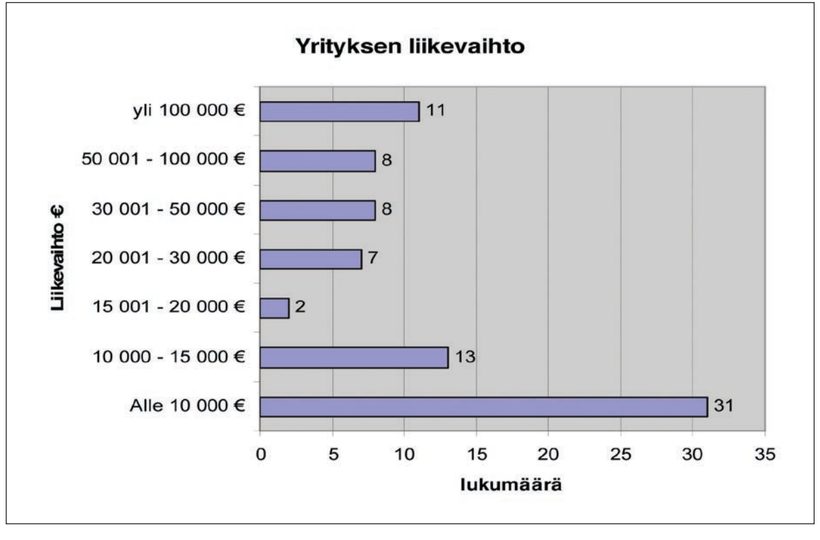

3.9. Musiikin vapaa kenttä alueittain

VAKA-hankkeen rahoitukseen ovat osallistuneet Vantaan, Kotkan, Tampereen ja Oulun kaupungit sekä Jyväskylän ammattiopisto. Siitä syystä nämä alueet ovat olleet tutkimustoiminnan keskiössä pilottialueina.

Esittävän musiikin kentässä on nähtävissä suuria alueellisia eroja sekä konserttien jakautumisessa että muusikoiden tulotasossa.

Tutkija Mika Nieminen (Nieminen, 2010) on selvittänyt rytmimusiikin alueellista jakautumista aineistonaan Rumba-lehden ilmoittamat konsertit vuonna 2008. Lehti keskittyy ilmoituksissaan erityisesti pop- ja rockmusiikkiin. Selvityksen perusteella elävän musiikin alueellinen tarjonta keskittyy pääkaupunkiseudulle. Taulukon mukaan noin 38 prosenttia konserteista järjestettiin pääkaupunkiseudulla.

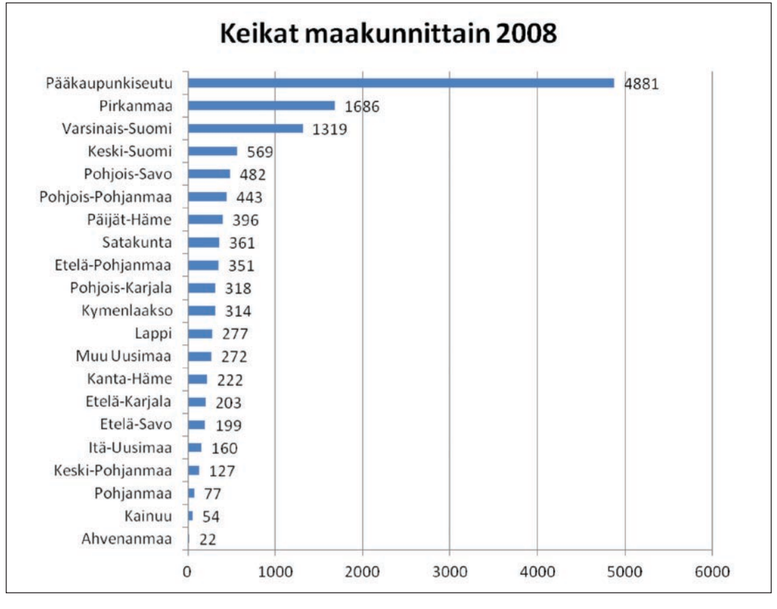

Toisaalta myös maamme muusikkokunta keskittyy pääkaupunkiseudulle. VAKA-hankkeen muusikkokyselyyn vastanneista muusikoista 73 prosenttia asui pääkaupunkiseudulla.

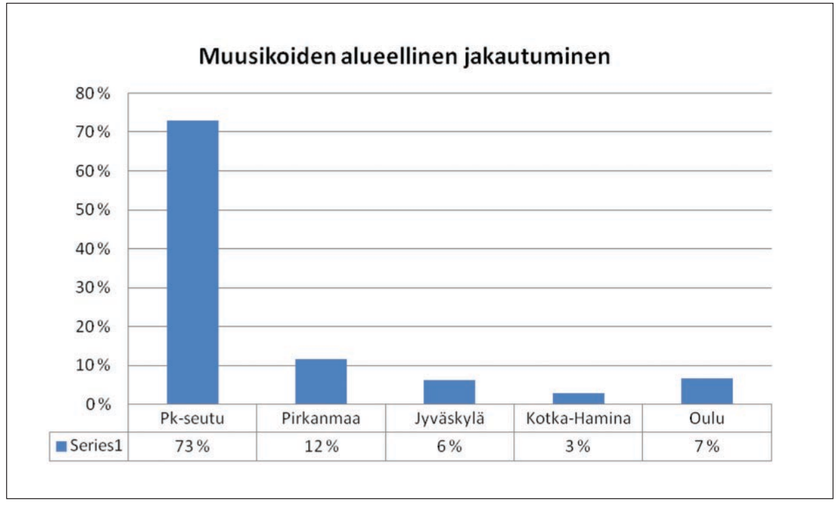

VAKA-hankkeen muusikkokyselyn perusteella myös muusikoiden vuosiansioissa on alueellista vaihtelua. Vastausten vähyydestä johtuen luvut ovat vain suuntaa-antavia. Pääkaupunkiseudun muusikoilla on parhaat vuosiansiot; mediaanitulot siellä ovat 27 194 euroa vuodessa, kun Pirkanmaalla mediaani on 25 000 euroa, Jyväskylässä 24 000 euroa ja Oulussa 15 000 euroa. Valtakunnallisesti vastanneiden mediaanitulot olivat 26 000 euroa vuodessa.

ASUINALUE	N	KESKIARVO	MEDIAANI	SUMMA	MINIMI	MAKSIMI	HAJONTA
Pk-seutu	122	29 905,85	27 194,00	3648513	12	89400	17397,911
Pirkanmaa	20	29 937,19	25 000,00	598744	22	64000	16288,968
Jyväskylä	10	19 428,00	24 000,00	194280	500	35000	11646,605
Kotka-Hamina	6	28 966,67	27 000,00	173800	800	58000	18863,899
Oulu	10	18 577,50	15 000,00	185775	1500	42000	15140,235
Total	168	28 578,05	26 000,00	4801112	12	89400	17097,780

Apurahoja ovat vastausten mukaan saaneet parhaiten pääkaupunkiseudun muusikot, joista apurahoja ilmoitti saaneensa noin joka neljäs vastannut (24 %).

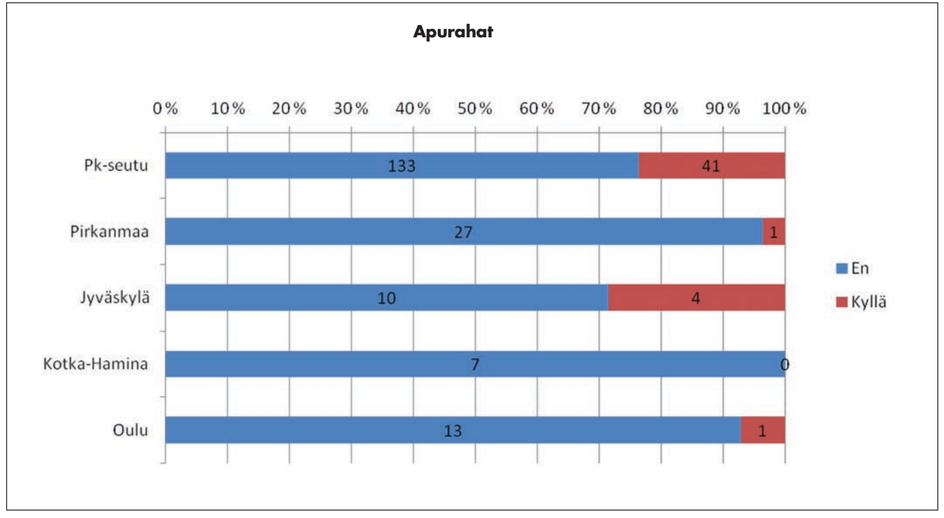

4. JULKISET JA YKSITYISET APURAHAT JA AVUSTUKSET MUSIIKIN VAPAALLA KENTÄLLÄ

4.1. Valtion tukitoiminta

Valtio osoittaa tukea eri taiteenalojen edistämiseen vuosittain sekä budjetti- että veikkausvoittovaroista. Säveltaiteen edistämiseen osoitettu määräraha on vuoden 2011 talousarviossa 3,9 miljoonaa euroa. Se kasvoi vuodesta 2007 vuoteen 2011 noin 1,2 miljoonalla eurolla eli noin 45,5 prosenttia. Määräraha jakautuu yksityishenkilöille myönnettäviin taiteilija-apurahoihin ja kohdeapurahoihin sekä yhteisöille myönnettäviin erityisavustuksiin ja toiminta-avustuksiin. Valtaosa säveltaiteen edistämisen määrärahasta kohdistuu vapaalle kentälle.

Valtionosuutta saavia orkestereita valtio tukee vuonna 2011 noin 20,9 miljoonalla eurolla. Valtionosuus kasvoi vuodesta 2007 vuoteen 2011 noin 8,4 miljoonalla eurolla; vuonna 2007 valtionosuus oli 12,5 miljoonaa euroa.

Apurahat eivät VAKAn muusikkokyselyn mukaan näytä olevan muusikoille kovinkaan merkittävä tulonlähde. Vain 18 % vastanneista eli 71 vastaajaa oli saanut apurahan vuonna 2008, ja vain kahdelle prosentille vastanneista apuraha oli pääasiallinen tulonlähde vastaushetkellä. Apurahoja myöntävistä tahoista eniten mainintoja sai ESEK, josta oli apurahan saanut 19 vastaajaa. Valtion apurahoja (Taiteen keskustoimikunta, Säveltaidetoimikunta, alueellinen taidetoimikunta tai kirjastokorvaus) ilmoitti saaneensa 14 vastaajaa ja Suomen kulttuurirahaston apurahan 13 vastaajaa. Lusesilta apurahan oli saanut kuusi vastaajaa ja Alfred Kordelinin säätiöltä neljä vastaajaa. Joitakin mainintoja saivat myös Georg Malmsten –säätiö, Svenska Kulturfonden ja kaupungit.

VAKAn konserttijärjestäjäkyselyn perusteella avustuksia tai apurahoja oli toimintaansa saanut hieman yli puolet (58 prosenttia vastanneista), mutta apurahat eivät ole kovin merkittävässä osassa kokonaisliikevaihtoa. 64 prosenttia apurahoja saaneista kertoi, että avustusten osuus on alle kymmenen prosenttia kokonaisliikevaihdosta, ja vain kahdeksalla prosentilla avustusten osuus oli yli 50 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Musiikkiklubikenttä ei pääsääntöisesti ole saanut apurahoja ja avustuksia toimintaansa.

Taiteen edistämiseen osoitetut veikkausvoittovarat taiteenaloittain vuosina 2007 - 2011

TAITEENALA	TA 2007	TA 2009	YA 2011	MUUTOS % 2007-2011
Näyttämötaide	2 186 000	2 611 000	4 011 000	83,49
Säveltaide	2 680 000	3 080 000	3 900 000	45,52
Tanssitaide	720 000	1 070 000	1 420 000	97,22
Sirkustaide	0	100 000	400 00	

4.2. Säveltaidetoimikunnan myöntämät avustukset

Säveltaidetoimikunta myönsi musiikin vapaan kentän konsertti- ja kiertue-toimintaan vuodelle 2010 kohdeavustuksia, erityisavustuksia ja toiminta-avustuksia yhteensä 1,42 miljoonaa euroa seuraavasti: 116 000 euroa kohdeavustuksina yksityishenkilöiden ja työryhmien omien orkestereiden konserttitoimintaan, 263 500 euroa toiminta-avustuksina yhteisömuotoisten (ry, Tmi, Oy, Osuuskunta) yhtyeiden, orkestereiden ja kuorojen konserttitoimintaan sekä 80 000 euroa erityisavustuksina yhteisöjen järjestämiin konsertteihin, tapahtumiin konserttisarjoihin ja kiertueisiin. Konserttikeskukselle myönnettiin lisäksi 510 000 euroa sekä alueellisiin oopperatuotantoihin 453 000 euroa.

Yksityishenkilöiden ja työryhmien konserttitoimintaan myönnettyjen kohdeapurahojen lukumäärä oli 30 kappaletta ja keskimääräinen suuruus 3867 euroa. Yhteisömuotoisten yhtyeiden ja orkestereiden toiminta-avustuksien lukumäärä oli 29 kappaletta ja keskimääräinen suuruus 9086 euroa.

Yhteisöjen järjestämien konserttien, konserttisarjojen ja tapahtumien erityisavustusten lukumäärä oli 13 kappaletta ja keskimääräinen suuruus 5000 euroa. Alueellisten oopperatuotantojen lukumäärä oli niin ikään 13 kappaletta, ja keskimääräinen avustussumma oli 34 846 euroa.

Seuraavat diagrammit kuvaavat Säveltaidetoimikunnan myöntämien kohdeavustusten, erityisavustusten ja toiminta-avustusten maantieteellistä jakaumaa.

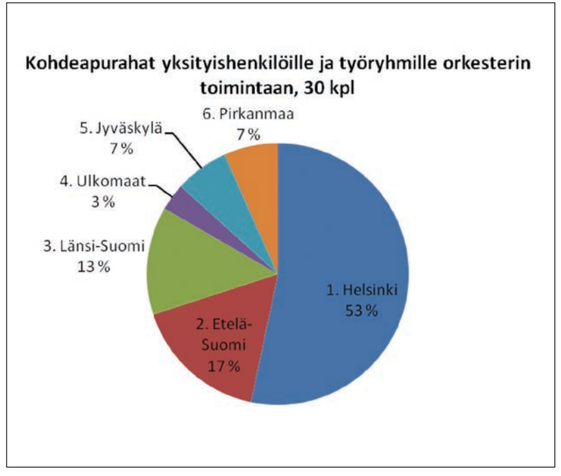

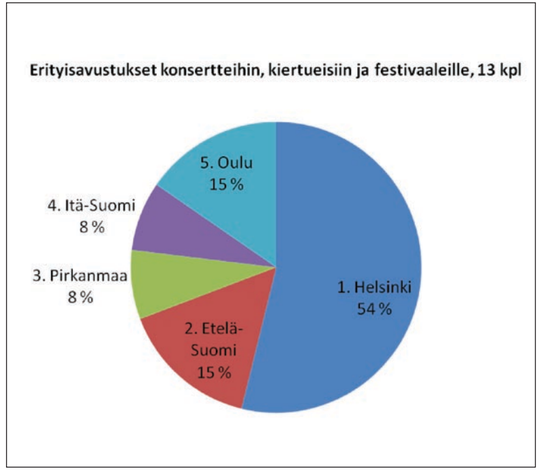

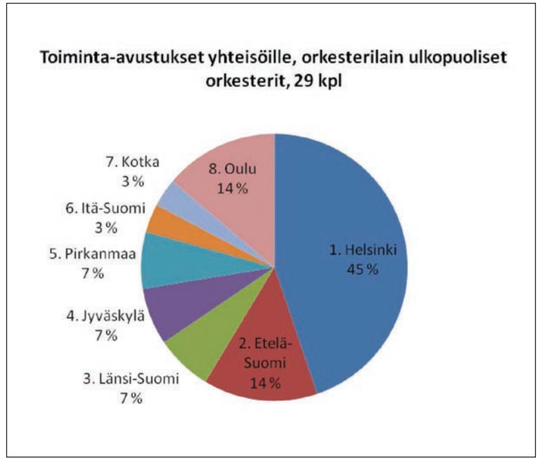

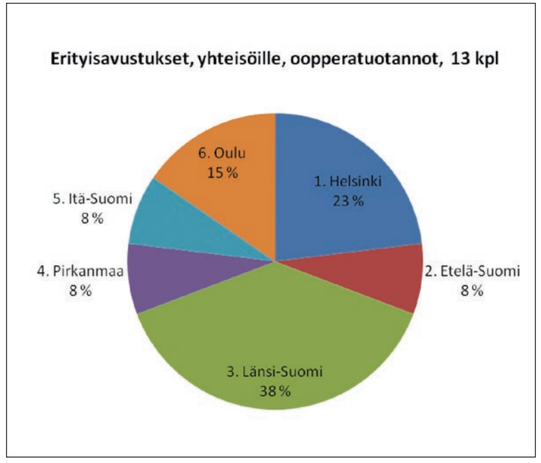

Lisäksi säveltaidetoimikunta myönsi 47 taiteilijalle taiteilija-apurahoja seuraavasti: viisi 5-vuotista apurahaa, kuusi 3-vuotista apurahaa, 18 yksivuotista apurahaa ja 18 puolivuotista apurahaa, yhteensä 70 apurahavuotta. Apurahan suuruus vuonna 2010 oli vuositasolla 18 788 euroa ja se oli saajalleen verotonta. Taiteilija-apurahoihin siis käytettiin yhteensä 1,31 miljoonaa euroa.

4.3. Alueelliset taidetoimikunnat

Suomessa on 13 alueellista taidetoimikuntaa, Etelä-Savon, Hämeen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Lapin, Oulun läänin, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Satakunnan ja Uudenmaan taidetoimikunnat. Toimikunnan jäsenten tulee olla jonkin taiteen alan tai alueellisen kulttuurin tuntijoita. Jäsenet määrää opetusministeriö kolmivuotiskausiksi kuultuaan alueellisia taiteen ja kulttuurin järjestöjä ja laitoksia. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan toimikunta valitsee keskuudestaan. Alueellisten taidetoimikuntien pääsihteerit ja muu hallintohenkilöstö ovat taiteen keskustoimikunnan henkilöstöä, läänintaiteilijat palkkaa alueellinen taidetoimikunta.

Alueellisen taidetoimikunnan tehtävänä on:

- seurata ja arvioida taiteen yleistä kehitystä toimialueellaan
- edistää taiteen harjoittamista ja harrastamista sekä tähän liittyvää tiedotusta ja julkaisutoimintaa
- edistää yhteistyötä taide- ja kulttuurielämän ja muiden toimijoiden kesken toimialueellaan
- edistää kansainvälistä toimintaa toimialueellaan
- antaa lausuntoja ja selvityksiä taidetta koskevissa asioissa

Alueelliset taidetoimikunnat jakavat määrärahoistaan taiteilija-apurahoja ja kohdeapurahoja, valtionavustuksia yhteisöille, palkkaavat läänintaiteilijoita sekä toteuttavat itse tai yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa erilaisia hankkeita. Vuonna 2010 alueelliset taidetoimikunnat myönsivät säveltaiteelle työskentely- ja kohdeapurahoja sekä valtionavustuksia yhteensä 342 025 euroa.

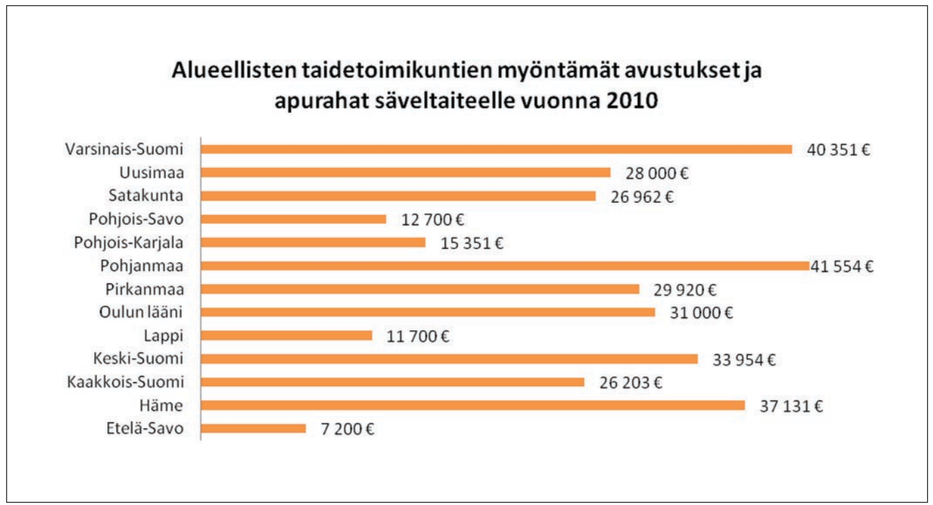

4.4. Tuki valtakunnallisille kulttuuritapahtumille

Merkittävin Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä musiikin vapaalle kentälle kohdistuva tukimuoto on tuki valtakunnallisille kulttuuritapahtumille. Vuonna 2010 tätä tukea jaettiin yhteensä 4,46 miljoonaa euroa, josta 2,54 miljoonaa euroa myönnettiin musiikkitapahtumille. Tukea sai yhteensä 82 musiikkifestivaalia. Näistä 42 oli klassisen musiikin, nykymusiikin tai oppera- ja kuoromusiikin festivaaleja, 12 folkfestivaaleja, 14 jazz- tai bluesfestivaaleja, viisi pop- tai rocktapahtumia ja yhdeksän monitaidefestivaaleja, joissa musiikki on osa ohjelmaa (Jaottelu Finland Festivals ry). Seuraava diagrammi esittää festivaalituen euromääräistä jakaumaa prosentteina.

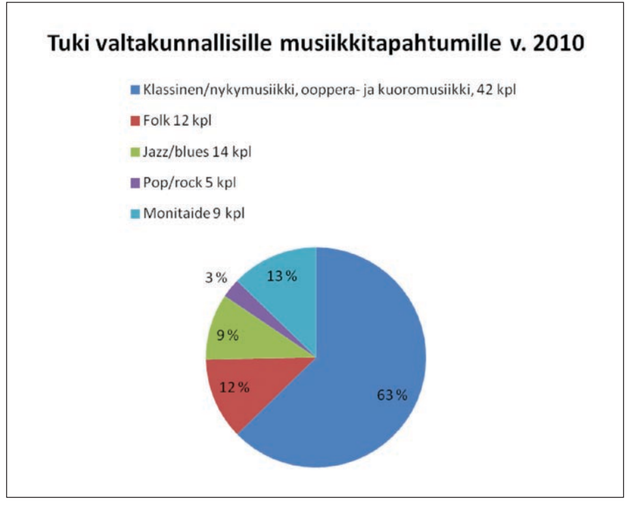

4. 5. Kuntien tuki

Kunnat ovat keskeisessä roolissa vapaan kentän tukijoina. VAKA-hankkeen konserttijärjestäjäkyselyn perusteella kunnat ovat tärkein tukijataho. Tuen määrä vaihtelee kuitenkin huomattavasti esimerkiksi kunnan koon tai aktiivisuuden mukaan. Kunnat käyttivät kulttuuritoimintaan 50-250 euroa asukasta kohden riippuen kunnan koosta. Taiteenlajikohtaisia tietoja kuntien tukitoiminnassa ei ole saatavilla, mutta VAKA-hankkeen selvityksen mukaan esimerkiksi Oulun kaupunki tukee säveltaidetta vuosittain noin 100 000 eurolla (toiminta-avustukset, festivaalit).

Helsingin kaupunki myöntää toiminta-avustuksia vakiintuneille taidelaitoksille, joiden toiminta on ammattimaista ja jatkuvaa. Lisäksi muuta toiminta-avustusta voidaan myöntää sellaisille orkestereille sekä taide- ja kulttuurityötä tekeville yhdistyksille ja yhteisöille, joiden toiminta ei ole ammattimaista ja jatkuvaa tai joita ei tueta muista kaupungin varoista. Kaupungin myöntämät kohdeavustukset on tarkoitettu taiteen ammattilaisryhmille ja yhteisöille uusien esittävän taiteen tai ympäristötaiteen produktioiden sekä festivaalien tuottamiseen.

VAKAn muusikkohaastattelujen perusteella yksi vapaan kentän muusikoiden toiminnan keskeisistä pullonkauloista on kohtuuhintaisten ja laadukkaiden harjoitustilojen puute. Kuntien tuen yksi muoto voisikin olla harjoitus- ja esitystilojen osoittaminen ryhmien käyttöön. Useat toimijat voivat monesti käyttää samoja tiloja, mikäli toiminta on suunniteltua ja koordinoitua ja tilat riittävän laadukkaat.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkisti maaliskuussa 2011 selvityksen kuntien kulttuuritoiminnan kehittämispolitiikasta. Selvityshenkilöt, ministeri Kalevi Kivistö ja professori Anita Kangas, esittävät useita toimia kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämispolitiikan vahvistamiseksi. Ehdotukset keskittyvät mm. kulttuuritoimen vahvistamiseen, luovien alojen edistämiseen, kuntien taidelaitosten kehittämiseen sekä taiteen perusopetukseen, kulttuurin aluepolitiikkaan, alueellisiin taidetoimikuntiin, kolmannen sektorin rooliin ja kuntalaisten osallisuuteen ja osallistumiseen.

”Alueellisen kulttuuripolitiikan tarvetta korostaa se tosiasia, että kulttuurin alalla alueellinen keskittyminen on poikkeuksellisen voimakasta. Valtion kulttuuritoimeen osoittamista varoista pääkaupunkiseutu saa 3,5 kertaa maan keskiarvoa enemmän asukasta kohti laskettuna. Tilastokeskuksen analysoimien tietojen mukaan alue-erot kulttuurin kulutuksessa ovat Suomessa EU-maiden suurimpia, kun verrataan tiheään ja harvaanasuttuja alueita. Asiantuntijan mukaan pääkaupunkiseudun ohella maakuntakeskukset ovat vielä ”kartalla” jotenkuten, mutta niitä pienemmissä yksiköissä on varsin hiljaista.” (Kangas ja Kivistö, 2011)

Selvityshenkilöt korostavat, että kuntien kulttuuripalvelujen perustasoa on vahvistettava kulttuuripolitiikan toimin. He arvioivat alueellisesti kattavien valtion toimien paikallisen kulttuuritoiminnan edistämisessä jääneen kunta-valtio -suhteen muuttumisen myötä vaikutuksiltaan vähäisiksi.

Selvityshenkilöt esittävät, että yleisen kulttuuritoimen asukaskohtaisen valtionosuuden määrä tulisi lisätä esimerkiksi liikuntatoimen valtionosuutta vastaavaksi. Valtionosuuden perusteena käytetyn asukaskohtaisen yksikköhinnan lisäys olisi nykyisestä 3,50 eurosta 12 euroon. Ehdotus lisäisi valtion menoja reilut 13 miljoonaa euroa vuodessa. Uudistus voitaisiin toteuttaa asteittain lähtemällä liikkeelle kunnista, joissa palveluja tarjotaan vähiten. Lisäksi uusien palvelumallien kehittämiseksi tulisi voida myöntää yleiselle kulttuuritoimelle harkinnanvaraista avustusta. Valtionosuuden määräytymisen perusteita ja kriteereitä sen piiriin pääsystä tulisi tarkastaa taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan laadun arvioinnin perusteella, jonka valmistelua ja käynnistämistä selvityshenkilöt ehdottavat opetus- ja kulttuuriministeriölle.

4.6. Yksityiset tuet musiikin vapaalle kentälle

VAKAn selvitysten mukaan keskeisimmät yksityiset musiikin vapaan kentän tukijatahot ovat Suomen kulttuurirahasto, Svenska kulturfonden sekä musiikkialan omat tukikanavat ESEK ja LUSES. Näiden lisäksi tukia myöntävät musiikin vapaalle kentälle muun muassa Alfred Kordelinin säätiö ja Wihurin säätiö.

Suomen Kulttuurirahasto myöntää tarkoituksensa mukaisesti henkilökohtaisia apurahoja tieteen ja taiteen tekijöille ja työryhmille sekä muille kulttuurielämän aloilla toimiville henkilöille ja yhteisöille. Rahasto haluaa tarjota mahdollisuuden myös laajempiin kulttuurihankkeisiin tukemalla niiden toteutumista huomattavin apurahoin. Apurahoja jaetaan vuosittain keskusrahaston ja 17 maakuntarahaston yleisrahastoista sekä jakovuorossa olevista nimikkorahastoista lahjoittajiensa toivomiin ja ohjesäännöissä määriteltyihin tarkoituksiin. Apurahojen myöntämisen ohella Kulttuurirahastolla on jonkin verran omaa kulttuuritoimintaa. Se järjestää kursseja, luentoja ja muita maamme kulttuurielämää edistäviä tilaisuuksia sekä ylläpitää taidekotimuseota. Tärkein kansainvälinen tapahtuma on viiden vuoden välein järjestettävä Mirjam Helin -laulukilpailu.

VAKA-hankkeen selvityksen mukaan Suomen Kulttuurirahaston keskusrahasto myönsi vuonna 2010 Säveltaiteelle yhteensä 1,95 miljoonaa euroa. Tästä summasta noin 660 000 euroa myönnettiin erilaisiin vapaan kentän kotimaan konserttitoiminnan hankkeisiin: festivaaleille 268 000 euroa, konserttisarjoihin 75 000 euroa, konserttikiertueisiin 68 000 euroa, kuorotoimintaan 41 000 euroa, orkesteritoimintaan 139 000 euroa sekä oopperatuotantoihin 70 000 euroa. Lisäksi Suomen kulttuurirahaston 17 maakuntarahastoa myönsivät kotimaan konserttitoiminnan hankkeisiin yhteensä noin 500 000 euroa. Kaikkiaan siis Suomen Kulttuurirahasto tuki säveltaiteen kotimaan konserttitoimintaa vuonna 2010 noin 1,16 miljoonalla eurolla.

Svenska kulturfondenin tehtävänä on tukea ruotsinkielistä kulttuuria ja koulutusta, ruotsin kieltä ja suomenruotsalaista toimintaa Suomessa. Svenska kulturfonden on perustettu vuonna 1908, ja nykyään se toimii katto-organisaationa noin 450 rahastolle, jotka pohjautuvat testamentteihin sekä yksityishenkilöiden, yhteisöjen ja yritysten tekemiin lahjoituksiin. Svenska kulturfondenin omistaa ja sitä hallinnoi Svenska litteratursällskapet. Rahaston tuoton jakavat Kulturfondenin luottamuselimet, jotka nimeää Ruotsalainen kansanpuolue. Svenska litteratursällskapet (SLS) on vuodelle 2010 antanut tuotosta 33 miljoonaa € jaettavaksi toiminnan tavoitteiden täyttämiseksi. Vuonna 2010 näistä varoista myönnettiin esittävän musiikin vapaan kentän konserttitoimintaan yksityishenkilöille, työryhmille ja yhteisöille yhteensä noin 830 000 euroa.

ESEK eli Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus on Gramexin yhteydessä toimiva erillinen yksikkö, jonka erilaisin tukitoimenpitein edistää kotimaista esittävää säveltaidetta. Edistämistoiminta rahoitetaan pääasiassa yksityisin tekijänoikeusvaroin (hyvitysmaksuvarat ja ulkomaisten äänitteiden soittokorvaukset). Toiminnan piiriin kuuluvat kaikki musiikin lajit, ja se painottuu rahoituspohjasta johtuen ammattimaiseen tekemiseen. Vuoden 2010 aikana ESEK myönsi tukea tehtäväalueidensa edistämistarkoituksiin yhteensä noin kaksi miljoonaa euroa. Tästä summasta 372 050 euroa käytettiin esiintymistilaisuuksien tukemiseen. Esiintymistilaisuuksiin myönnetyllä summalla tuettiin 257 erilaista elävän musiikin hanketta, kuten festivaaleja, konsertteja ja kiertueita sekä klubitoimintaa. Hankkeista runsaat puolet toteutettiin kotimaassa, vajaa puolet ulkomailla. Kevyen musiikin osuus tuesta oli noin 66 %, vakavan noin 34 %.

Luovan Säveltaiteen Edistämissäätiö LUSES tukee kotimaista luovaa säveltaidetta jakamalla avustuksia, joilla tuetaan ammattimaista luovaa työtä ja erityisesti sen esille tuomista. Teosten tekijöiden tulee olla suomalaisia tai vakituisesti Suomessa asuvia. Tuettavan hankkeen on huomattavalta osaltaan perustuttava suomalaiseen luovaan säveltaiteeseen. Vuonna 2010 Luses jakoi tukia yhteensä 645 300 euroa, josta konserttitoiminnan tukia ja matkaavustuksia oli 303 060 euroa.

Alfred Kordelinin Yleinen Edistys- ja Sivistysrahasto on maanviljelysneuvos Alfred Kordelinin (1868 - 1917) testamentin perusteella muodostettu yksityinen, yleishyödyllinen kulttuurialan rahasto. Säätiö jakaa apurahoja tieteen, kirjallisuuden, taiteen ja kansanvalistuksen edistämiseksi. Vuonna 2010 säätiö myönsi säveltaiteen hankkeisiin yhteensä 340 000 euroa. Tästä summasta kotimaan esittävän musiikin toimintaan myönnettiin 108 000 euroa: konsertteihin 44 000 euroa, orkestereiden toimintaan 54 000 euroa ja kuoroille 10 000 euroa.

Jenny ja Antti Wihurin rahasto on merenkulkuneuvos Antti Wihurin ja hänen puolisonsa Jenny Wihurin vuonna 1942 perustama yleishyödyllinen kulttuurisäätiö, joka vuosittain jakaa apurahoja suomalaisen henkisen ja taloudellisen viljelyn edistämiseen. Kohdealoina ovat kulttuurin eri alat. Vuonna 2010 jakosumma oli 9,7 miljoonaa euroa. Tästä summasta noin 180 000 euroa myönnettiin esittävän musiikin vapaan kentän hankkeisiin, kuten konsertteihin, kiertueisiin ja orkestereiden toimintaan.

4.7. Yhteenveto vapaan kentän julkisista ja yksityisistä tuista

Suomen esittävän musiikin vapaan kentän konserttitoiminnan suurin julkinen tukija ovat kunnat. Tarkkoja lukuja kuntien tuesta ei ole saatavilla, mutta VAKA-hankkeen pilottialueillaan tekemän selvityksen ja konserttijärjestäjäkyselyn vastausten perusteella kuntien tuki on arviolta neljä miljoonaa euroa. Yksityiset säätiöt ja rahastot sekä ESEK tukevat vapaan kentän konserttitoimintaa yhteensä 2,95 miljoonalla eurolla, Säveltaidetoimikunta 1,42 eurolla ja alueelliset taidetoimikunnat 342 000 eurolla. Luvut eivät sisällä taiteilijoiden työskentelyapurahoja. OKMn tuki valtakunnallisille musiikkitapahtumille on 2,54 miljoonaa euroa. Yhteensä vapaan kentän tuki on siis noin 11 miljoonaa euroa. Taiteilija-apurahat mukaan lukien tuki on noin 13 miljoonaa euroa.

Tukitoiminnan pirstaleisuudesta johtuen vapaan kentän tukijärjestelmä ei ole erityisen hakijaystävällinen. Haku- ja raportointikäytännöt vaihtelevat suuresti eri tukitahojen välillä. VAKA-hankkeen selvityksen mukaan vapaan kentän toimijoilla on muistettavanaan vuosittain kaksikymmentä hakujen määräaikaa. Alueellisten taidetoimikuntien ja kuntien avustusten määräajat vaihtelevat kunta- ja aluekohtaisesti.

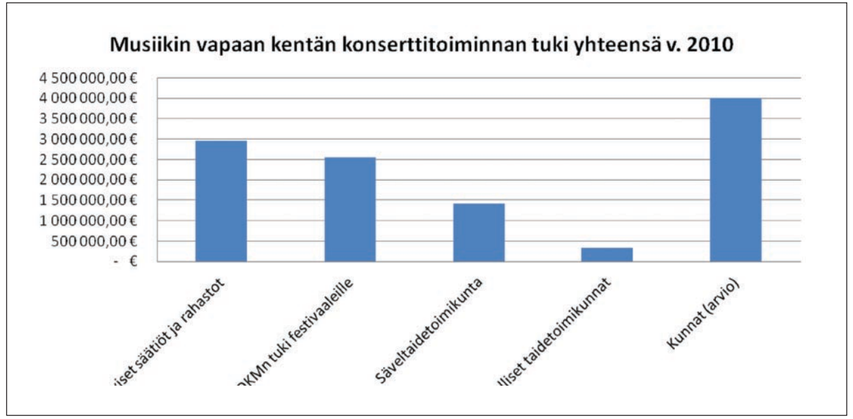

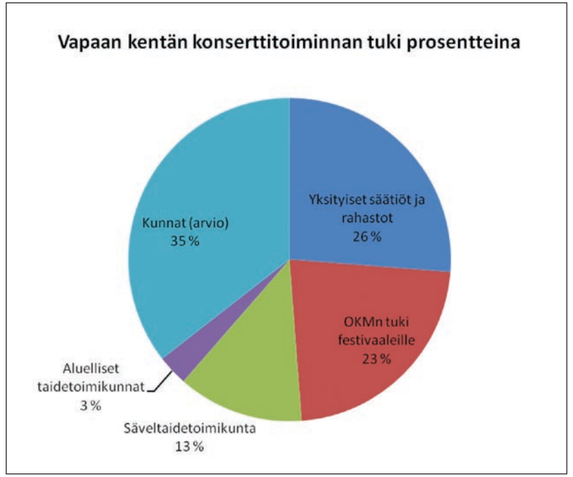

5. VAPAAN KENTÄN TILASTOINTI

Esittävän musiikin vapaan kentän edunvalvontaa hankaloittaa merkittävästi järjestelmällisen tilastoinnin puute. Koska kenttä on sirpaleinen ja järjestäytymätön, koko kenttää koskeva tilastointi on ollut mahdotonta järjestää. Tilastoinnin puute nähdään myös Tilastokeskuksen Kulttuuritilastot –kirjassa keskeisenä ongelmana.

VAKA-hankkessa toteutettiin syksyllä 2010 sekä alueellista että valtakunnallista tukitoiminnan pilotointia. Pilotointi oli osa hankeen tutkimustoimintaa, ja sen tarkoituksena oli selvittää, minkälainen tuki ja sen raportointi parhaiten palvelevat musiikin vapaan kentän toimintaa ja tilastoinnin kehittämistä.

Hankkeen pilottiprojektit suunniteltiin yhteistyössä valtakunnallisen ja alueellisten asiantuntijaryhmien kanssa. Mukana oli kattava joukko konserttitaloja, klubitoimijoita ja alan kattojärjestöjä. Alueelliset pilotit rahoitettiin Suomen kulttuurirahaston erillisrahoituksella ja valtakunnallinen pilotti ESR-hankerahoituksella.

Pilotit valittiin hakumenettelyn kautta, ja haussa käytettiin apuna ESEKin hakulomakkeita ja raportointiohjetta laajennettuna tutkimustoiminnan kysymyssarjalla. Tukisumman saamiseksi pilottien toteuttajien tuli toimittaa hankkeelle raportointi, josta ilmeni kulurakenteen lisäksi pilottiprojektien konserttien kokonaismäärä, kävijämäärät, myytyjen lippujen määrät ja lippujen hinnat.

Testauksen perusteella voidaan todeta, että tukijärjestelmä toimii tarvittaessa myös tilastoinnin apuvälineenä. Yksinkertaisella raportointilomakkeella lähes kaikilta pilottien toteuttajilta saatiin kerätyksi toiminnan kannalta keskeiset tunnusluvut.

Pilotteihin käytettiin noin 31 000 euroa Suomen kulttuurirahaston rahoitusta ja noin 13 000 euroa hankerahoitusta. Pilottiprojektien yhteenlasketut kokonaiskulut olivat noin 134 000 euroa eli tuki kattoi keskimäärin kolmasosan projektien kokonaiskuluista. Kuluiksi hyväksyttiin vain projektien toteuttamiseen kohdistuvat kulut, ei laskennallisia (kiinteitä) kuluja. Pilottitoiminnan yhteenlaskettu konserttimäärä oli 137 konserttia, jotka tavoittivat 10 254 katsojaa. Myytyjä lippuja oli noin 9500 kappaletta. Esiintyviä muusikoita oli yhteensä 382. Tukea myönnettiin näin ollen keskimäärin 4,72 euroa/myyty lippu, 336,50 euroa/konsertti ja 117,15 euroa/esiintynyt muusikko.

HAKIJA	TOTEUTUNUT TUKI	TOTEUTUNEET KULUT	MYYDYT LIPUT	KONSERTTI MÄÄRÄ	YLEISÖ MÄÄRÄ	ESIINTYJÄ MÄÄRÄ	TUKI %	TUKI/ KONSERTTI	TUKI/ KÄVIJÄ
1. Bitter Sweet -yhtye aluekiertue	2500 €	8441 €	109	5	173	5	30	500 €	14 €
2. Helsinki Jazz ry	800 €	1928 €	19	1	28	4	41	800 €	29 €
3. Helsinki Jazz ry	757 €	1545 €	20	1	30	2	49	757 €	25 €
4. Nollasta sataan -työryhmä	2100 €	4620 €	70	3	70	6	45	700 €	30 €
5. Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut	600 €	3401 €	137	2	147	8	18	300 €	4 €
6. Abendmusik Produktion	2500 €	20807 €	274	16	372	8	12	156 €	7 €
7. Perinnearkku ry	1451 €	2962 €	110	2	130	12	49	726 €	11 €
8. Klaara ja Utu -yhtyeet	1193 €	2661 €	249	12	259	11	45	99 €	5 €
9. Lotta Jääskelä	637 €	1437 €		8		2	44	80 €	
10. The George Double Use	943 €	1925 €	190	3	190	4	49	314 €	5 €
11. Tuomas Kumpulainen	2500 €	6398 €	587	6	626	5	39	417 €	4 €
12. Heikki Raudaskoski	1389 €	2835 €	330	18	330	13	49	77 €	4 €
13. Ykän Pubit ky	354 €	723 €	83	1	83	1	49	354 €	4 €
14. 45 Special	2500 €	7387 €	1221	10	1221	60	34	250 €	2 €
15. Nuclear Nightclub	1348 €	3492 €	118	4	118	16	39	337 €	11 €
16. H.A.N.D Productions ky	2500 €	9483 €	406	3	508	16	26	833 €	5 €
17. Oulu Folk ry	2500 €	11851 €	275	8	400	25	21	313 €	6 €
18. Rotos ky	1901 €	3880 €	238	3	238	16	49	634 €	8 €
19. The Irish Music Society of Oulu	2500 €	5833 €	903	3	1062	13	43	833 €	2 €
20. Kulttuuriyhdistys Paskakaupunni ry	502 €	1025 €	291	1	291	4	49	502 €	2 €
21. Elmu Ry	2695 €	5500 €	347	4	347	20	49	674 €	8 €
22. Jelmu Ry	2181 €	4450 €	1170	5	1170	32	49	436 €	2 €
23. Selmu Ry	4029 €	9855 €	671	4	671	25	41	1007 €	6 €
24. Volyme Ry	1452 €	3576 €	463	4	470	16	41	363 €	3 €
25. Bar Loose/Fun House Catering Oy			102	3	182	18			
26. Käärmekeitto Oy	637 €	1300 €	336	3	336	20	49	212 €	2 €
27. Tampereen YU-talo Oy	2281 €	6416 €	759	4	802	20	36	570 €	3 €
YHTEENSÄ	44 750 €	133 732 €	9478	137	10 254	382	33	372 €	4 €

Nykyisellä elävän musiikin vapaan kentän avustustasolla ei kuitenkaan saada kattavaa kuvaa koko kentän toiminnasta, sillä valtaosa toiminnasta on tukijärjestelmien ulkopuolella. Koko kentän saamiseksi tilastoinnin piiriin tarvitaan lisäksi järjestelmä, joka kerää tietoja koko kentän toiminnasta.

Tekijänoikeusjärjestö Teosto kerää tiedot kaikista Suomessa tapahtuvista elävän musiikin tapahtumista. Teoston tietojärjestelmää olisi järkevää hyödyntää konserttitoiminnan tilastoinnissa.

Estraditietokannan nimellä kulkeva verkkopohjainen live-toimijoiden tietokanta voisi myös toimia tilastoinnin välineenä. Kun esiintyvä ryhmä kiertää eri paikkakunnilla tai tapahtumatuottaja järjestää tapahtumia, estraditietokannasta löytyy kaikki mahdollinen paikkakuntakohtainen tieto äänentoiston vuokraajista majoituksen tarjoajiin. Toimivan tietokannan avulla voidaan lisäksi helpottaa kiertueiden logistiikkaa ja madaltaa kiertueisiin ja tapahtumatuotantoon liittyviä kustannuksia.

Rahoitusinstrumentti voidaan kytkeä estraditietokantaan, jolloin tuen haku ja raportointi tapahtuisi estraditietokannan kautta. Hyödyllistä olisi myös tarjota tilaajille mahdollisuus hakea esiintyjiä ns. esiintyjäpankin kautta, jolloin tietokanta palvelisi paremmin myös muusikoiden työllistymistä (ks. osaajapankit: www.arsnet.net ja www.nffc.fi)

Eri kategorioiden toimijoista tietokantaan tulisivat näkyville yhteystiedot ja esittelyteksti. Tapahtumapaikkojen yhteyteen voidaan liittää esittelyksi myös kuva- ja videomateriaalia. Tietokannan yhteyteen voidaan rakentaa tapahtumatuottajille suunnattu opas, joka sisältää yleisten ohjeistusten lisäksi muun muassa laskentamallin tapahtuman budjetointiin. Tietokannan päivittämisen helpottamiseksi on tarpeellista rakentaa intranet, jossa tietokantaan kuuluvat voivat päivittää tietojaan. Intranet on myös tarpeen klubituen raportointia ja kyselyiden teettämistä ajatellen.

Estraditietokannasta tulisi rakentaa mahdollisimman houkutteleva ja käyttäjäystävällinen, jotta se ei vain jäisi portaaliksi lukuisten muiden portaalien joukkoon. Tietokannan houkuttelevuutta voidaan edesauttaa interaktiivisuutta lisäävillä elementeillä, esimerkiksi linkittämällä tietokanta Facebookin tyyppisiin verkostoitumispalveluihin. Kentän kannalta luonteva estraditietokannan ylläpitäjä olisi Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimic.

6. KANSAINVÄLISET VERTAISTUTKIMUKSET

6.1. Tanskan klubitukimalli

Tanskan valtio on vuodesta 2000 alkaen myöntänyt vuosittain klubitukea 31,6 miljoonaa kruunua (4,25 miljoonaa euroa). Tästä summasta puolet myönnetään alueklubeille, joita on yhteensä 17 ympäri Tanskaa. Ne kattavat kaikki musiikin muodot klassista musiikkia lukuun ottamatta. Tukea myönnetään hakemusten perusteella neljän vuoden jaksoksi kerrallaan. Tuen saamisen edellytyksenä on paikallishallinnon sitoutuminen samansuuruiseen tukisummaan.

Alueklubien tuki on sopimuspohjainen tukimuoto, jossa yhteistyösopimus laaditaan valtion, paikallishallinnon ja klubin taiteellisen johdon kesken. Tuen voi käyttää taiteilijoiden palkkaan ja muihin palkkakuluihin tai markkinointiin mutta ei vuokriin, tekniikkaan tai kalusteisiin. Toinen puoli klubituesta käytetään pienten yhdistysten ja klubien tukemiseen. Se kohdistuu suoraan taiteilijoiden palkkaamiseen ja on maksimissaan 50% muusikkojen liiton minimipalkkiotasosta/muusikko.

Tanskan klubituen taustalla oli rytmimusiikin heikompi julkinen tuki klassiseen musiikkiin verrattuna, mikä johti useiden klubien kuolemaan 1980-luvun lopussa taloudellisista syistä. Lisäksi tavoitteena oli parantaa musiikin alueellista saatavuutta, sillä rytmimusiikkitoiminta erityisesti Kööpenhaminan ulkopuolella sekä marginaalisemmat musiikin muodot olivat vaikeuksissa.

Tanskan valtion tuki musiikille jakautui vuonna 2008 klassisen ja rytmimusiikin kesken siten, että klassinen musiikki saa 72% koko tuesta (n. 90 milj euroa) ja rytmimusiikki 28% (n. 34,6 milj euroa).

6.2. Norjan aluekeskusmalli

Norjan musiikin aluekeskusjärjestelmä lähti liikkeelle jazzmusiikin toimijoiden aloitteesta. Vuonna 1996 ilmestyi Norsk kulturrådin julkaisusarjassa raportti nimeltä "Improvisasjon sett i system – om etablering av Norsk jazzforum". Raportin toimenpide-esitysten pohjalta perustettiin valtakunnallinen kattojärjestö Norsk jazzforum, jonka alaisuudessa toimii viisi itsenäistä alueellista jazzkeskusta, paikalliset jazzklubit, festivaalit, big bandit ja muusikot. Norsk jazzforumilla oli vuonna 2008 noin 12 miljoonan Norjan kruunun (1,4 miljoonan euron) budjetti, joka käytetään erilaisiin tukiohjelmiin muusikoille, esiintymispaikoille, big bandeille ja stipendeihin. Aluekeskuksilla on lisäksi omat erillisbudjettinsa.

Alueelliset jazzkeskukset evaluoitiin, kun ne olivat toimineet kymmenen vuotta. Evaluoinnin tuloksena mallia ollaan laajentamassa koskemaan myös kansanmusiikkia ja rockia. Olemassa olevia jazzkeskuksia kannustetaan yhteistyöhön alueensa rock- ja kansanmusiikkitoimijoiden kanssa, ja alueilla onkin menossa erilaisia pilottihankkeita yhteistyömalleiksi.

Vestnorsk Jazzsenter on Norjan viidestä jazzin aluekeskuksesta suurin. Sen vuosibudjetti oli vuonna 2008 noin 7 miljoonaa kruunua (800 000 euroa), josta valtionavustusta 2,3 miljoonaa ja loput alueen omaa rahoitusta. Vestnorsk Jazzsenterin toimitilat sijaitsevat Bergenissä, joka on Norjan toiseksi suurin kaupunki. Keskus vastaa kolmen maakunnan (Hordaland, Rogaland ja Sognogfjordane) toiminnasta. Keskeisimmät toimintamuodot ovat klubitoiminnan ylläpitäminen Bergenissä, alueellinen kiertuetoiminta, alueella sijaitsevien festivaalien tukeminen sekä vientiprojektit.

Norjan valtion myöntämä klubituki, joka kattaa kaikki musiikin muodot, oli vuonna 2008 10 miljoonaa kruunua (1,1 miljoonaa euroa) mutta klubituki on nyt fokuksessa, ja se on tarkoitus kolminkertaistaa.

6.3. Norjan Rikskonsertene

Vuonna 1968 perustetun valtiollisen konserttitoimisto Rikskonsertenen vuosibudjetti oli vuonna 2008 125 miljoonaa kruunua (14 miljoonaa euroa), josta 15 miljoonaa (1,7 miljoonaa euroa) käytetään julkisiin konsertteihin ja loput koulukonserttitoimintaan. Budjetista yli 90 prosenttia on valtion rahoitusta.

Rikskonsertene järjestää noin 9500 koulukonserttia vuodessa. Jokainen norjalainen lapsi käy kaksi kertaa vuodessa Rikskonsertenen järjestämässä

konsertissa. Konserttiprojektit suunnitellaan yhdessä paikallisten tuottajien kanssa, ja niillä esiintyy sekä norjalaisia että ulkomaisia muusikoita. Osa produktioista on monitaiteellisia yhdistäen musiikkia tanssiin, teatteriin tai kuvataiteisiin. Koulukonserttien lisäksi Rikskonsertene tuottaa vuosittain noin 400 julkista konserttia, joista noin puolet on ulkomaisten yhtyeiden kiertueita.

Rikskonsertenen järjestämällä, koko ikäluokan kattavalla monipuolisella koulukonserttitoiminnalla kasvatetaan uusia kuulijoita, joille rockin lisäksi myös rytmimusiikin muut muodot tulevat tutuiksi. Monikulttuuriset kokoonpanot ja maailmanmusiikkiproduktiot ovat osaltaan helpottamassa alkuperäisväestön ja siirtolaisten välistä kulttuurillista kuilua.

Norjan malli on konkreettinen osoitus siitä, että tarjonta lisää kysyntää. Toimiva livemusiikin markkina kotimaassa on myös musiikkiviennin perusedellytys. Kotimaassa kiertäessään muusikot hitsautuvat yhteen ja saavat esiintymiskokemusta kansainvälisiä areenoja varten.

6.4. Irlannin kiertuetuotantomalli

Irlannin valtio satsaa musiikin alueelliseen tarjontaan kiertuetukien kautta selvästi järjestelmällisemmin kuin Suomi. Maassa on kolme voittoa tavoittelematonta yksityistä yhtiötä, jotka tuottavat maan kattavia kiertueita klubeille ja konserttitaloihin Irish Arts Councilin tuella. Näiden yhtiöiden yhteenlaskettu valtion tuki oli vuonna 2008 reilut miljoona euroa. Lisäksi Irish Chamber Orchestra ja Irish Barock Orchestra käyttävät osan tuestaan kiertuetoimintaan.

Vanhin ja vakain kiertuetuotantoyhtiöistä on vuonna 1986 perustettu Music Network. Yhtiö järjestää vuosittain noin 250 konserttia ympäri maata. Music Networkin partneriverkosto käsittää 104 paikallista konserttitaloa ja klubia, ja yhtiön toiminta sisältää klassista kamarimusiikkia, kansanmusiikkia ja jazzia. Kiertueet ovat vahvasti tuettuja; paikallisille järjestäjille jää lähinnä paikallisen promootion tekeminen sekä konsertin tekninen toteutus.

Improvised Music Company järjestää vuosittain noin 100 konserttia. Yhtiön perustivat irlantilaiset jazzmuusikot vuonna 1991. Sen päätoimiala on edelleen jazzin puolella, mutta nykyisin yhtiö tuottaa runsaasti myös kansanmusiikkikonsertteja. Rockmusiikkia yritys ei tue sillä Irlannissa on terve, omaehtoinen ja aktiivinen rockkulttuuri. IMC tuottaa pääasiassa ulkomaisten yhtyeiden kiertueita Irlantiin, mutta sillä on myös erillinen rahoitusjärjestelmä kotimaisten yhtyeiden kiertueita varten.

6.5. Kanadan yhden luukun tukijärjestelmä Factor

Kanadassa oltiin 20 vuotta sitten samassa tilanteessa kuin Suomessa nyt: luova talous ja sen voimakkaat kulmakivet nähtiin mahdollisuutena, mutta investointirakenne oli vanhentunut. Rakenteita oli liian monta, mikä johti pallotteluun tukitahojen välillä, päällekkäisyyksiin ja puutteisiin. Rakenteet olivat pullistuneita ja kalliita, luova ydin kärsi. Rakenteissa ei ollut riittävästi osaamista: päätökset eivät perustuneet substanssiosaamiseen, niillä ei ollut riittävää reaktionopeutta ja innovaatioiden tekijöiden piti muuttaa tuotettaan sopimaan investointijärjestelmään.

Luovien alojen investointijärjestelmä uudistettiin täysin vuonna 1988 siten, että musiikilla, pelialalla ja arkkitehtuurilla on nyt omat, yhden luukun rahoitusrakenteensa.

Musiikin rahoitusrakenteen nimi on Factor (www.factor.ca). Se tuki vuonna 2008 kanadalaista musiikkialaa yhteensä 14 miljoonalla Kanadan dollarilla. Noin 70% varoista tulee valtiolta ja loput on musiikkialan omaa rahoitusta. Factorin musiikkialan ammattilaisista koostuva strategiaryhmä päättää tukiohjelmat (tällä hetkellä 15), niiden tavoitteet ja kriteerit, sekä kunkin tukiohjelman valitsijalautakunnat.

Factorin tulokset ovat kiistattomia ja hyvin dokumentoituja: 15 vuodessa on syntynyt kanadalaisten yhtyeiden, musiikintekijöiden, tuottajien ja muiden alan toimijoiden kansainvälinen menestys. Kanadassa kotimaisen musiikin markkinaosuus on noussut räjähdysmäisesti alle viidestä prosentista 45 prosenttiin. (lähde: Musex ry)

6.6. Yhteenvetoa vertaistutkimuksista

Esittävän musiikin vapaan kentän tukijärjestelmä on vertaistutkimuksen kohdemaissa syntynyt kunkin maan omista tarpeista ja lähtökohdista käsin, kentän omien selvitysten ja esitysten pohjalta. Tästä syystä mikään yllä esitellyistä malleista ei sellaisenaan sovellu Suomeen.

Suomen oloissa pelkkä Tanskan mallin mukainen klubituki ei pitkien välimatkojen vuoksi välttämättä johtaisi kiertuetoiminnan lisääntymiseen. Hannu Sahan työryhmän raportissa Musiikin alueellinen tarjonta (v. 2005) todetaan lisäksi, että Tanskan mallin mukainen klubituki aiheuttaisi Suomessa alan kilpailun vääristämistä. Lähes kaikella tukitoiminnalla on vääjäämättä kilpailuvaikutuksia, mutta kilpailun vääristyminen voidaan välttää esimerkiksi korvamerkitsemällä tuki artistipalkkioihin ja avaamalla tukimuoto kaikkien toimijoiden haettavaksi.

Norjan aluekeskusmalli puolestaan huolehtii musiikin alueellisesta saatavuudesta, mutta kiertuetoimintaa ei sekään malli välttämättä lisää. Sen lisäksi aluekeskusten tukeminen voi johtaa kiinteiden kustannusten kasvuun sekä kentän toiminnan kannalta turhaan hierarkiaan alueellisten toimijoiden välillä.

Edellä mainituista syistä uusi tukimuoto Suomessa olemassa olevien rinnalla voi olla esimerkiksi klubi- ja kiertuetuki, joka toisaalta vahvistaisi alueellisten klubien ja konserttitalojen toimintaedellytyksiä ja toisaalta huolehtisi kiertuetoiminnan rahoituksesta. On todennäköistä, että myös alueellisten klubien ja konserttitalojen järjestäytyminen, verkostoituminen ja yhteistyö edesauttavat kiertuetoimintaa.

7. SUOMEN KIERTUE- JA KLUBITUEN MALLI NYT

Suomen esittävän musiikin vapaan kentän valtakunnallinen kiertue- ja klubitoiminta on pääsääntöisesti markkinaehtoista. Kiertuetoimintaa järjestävät ohjelmatoimistot, tuotantoyhtiöt sekä artistit itse. Julkisin varoin tuettua järjestelmällistä kiertuetoimintaa järjestää Suomessa Konserttikeskus ry, Suomen Jazzliitto ry ja Suomen Kansanmusiikkiliitto ry. Vuonna 2011 Konserttikeskuksen toimintaa valtio tukee 520 000 eurolla, Jazzliiton toimintaa 270 000 eurolla ja Kansanmusiikkiliiton toimintaa 48 000 eurolla. Julkisin varoin rahoitettua klubitukea ei Suomessa ole ollut lainkaan.

7.1. Konserttikeskus ry

Konserttikeskuksen visiossa lähdetään siitä, että yhdistyksen koulukonserttitoiminnan tulee systematisoitua ja laajeta sekä taata, että lapset ja nuoret pääsevät tutustumaan mahdollisimman moneen musiikin eri genreen. Viimeisten runsaan 15 vuoden aikana toteutuneet konsertit ovat kohdistuneet yhä selvemmin päiväkoteihin ja alakouluihin.

Lukuvuonna 2008-2009 käynnistynyt Konsertti joka kouluun –pilottihanke (KJK)on lanseerannut koulukonserttitoiminnalle uuden mallin, jossa kunta sitoutuu tarjoamaan kaikille oppivelvollisille asukkailleen ainakin yhden konsertin lukuvuoden aikana. Hanke lähtee alueellisesta tasa-arvoisuudesta; pienimmätkään koulut tai syrjäseudut eivät saa jäädä kiertuetoiminnassa paitsioon. Samalla myös kunta sitoutuu hankkeen rahoitukseen, vaikka pääpaino onkin edelleen Opetusministeriön avustuksessa.

KJK maksaa kunnille 1,25 euroa/oppilas/konsertti, ja Konserttikeskuksen osuus rahoituksesta on noin 70 prosenttia. KJK-mallin esikuvina ovat Norjan koulukonserttimalli (Rikskonsertene) sekä Tanskan Musik i tide –hanke, jossa järjestetään nyt yli 2300 konserttia n. 50 kunnassa. Lukuvuonna 2009-10 KJK tulee saavuttamaan n. 210 konsertillaan vajaat 30 kuntaa ja yli 32 000 peruskoululaista. Konserttikeskuksen tulevaisuusvision mukaan vuonna 2014 toiminta tavoittaa 600 000 peruskoululaista, konsertteja järjestetään 4000 ja hankkeen rahoitus on 1,6 miljoonaa euroa.

Konserttikeskuksen tuottamilla kiertueilla on yleensä kolme konserttia päivässä eli viikossa yhteensä keskimäärin 15 konserttia. Tiiviit konserttirupeamat kehittävät yhtyeiden yhteissoittoa ja esiintymistaitoa.

Konserttikeskus ei itse tuota ohjelmistoja vaan muusikot tarjoavat niitä. Tulevaisuudessa Konserttikeskus pyrkii kehittämään ohjelmia ja kouluttamaan muusikoita koulukonserttitoiminnan erityisosaamiseen.

Konserttikeskuksen kiertuebändit voisivat palvella alueellisesti myös aikuisyleisöä tai perhekonsertteja. Tätä toimintaa hankaloittaa alueellisen tuottajaverkoston puuttuminen.

7.2. Suomen Jazzliitto

Kotimaan kiertuetoiminta on Suomen Jazzliiton keskeisin ja laajin toimintamuoto. Vuonna 2010 Jazzliiton kiertueilla kuultiin yhdeksää yhtyettä ja konsertteja oli kaikkiaan lähes 80. Jazzliiton kiertuetoiminta mahdollistaa osaltaan jazzkonserttien järjestämisen eri puolilla Suomea myös festivaalikauden ulkopuolella. Samalla Jazzliiton kiertueet työllistävät suomalaisia ammattijazzmuusikoita ja pitävät yllä monipuolista jazzmusiikillista kulttuuria maassamme. Kiertuetoimintaan käytetään merkittävä osa Jazzliiton saamasta valtionavusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön ohella myös Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus ESEK tukee kiertueita säännöllisesti.

Jazzliitto tarjoaa kiertueyhtyeitä jäsenyhdistyksilleen subventoituun hintaan, joka sisältää yhtyeiden palkkiot, matka- ja majoituskulut. Suomen Jazzliitolla on tällä hetkellä 47 jäsenyhdistystä. Yhdistykset sijaitsevat ympäri Suomea ja toimivat itsenäisesti.

7.3. Suomen Kansanmusiikkiliitto ry

Valtakunnallisia kansanmusiikkikiertueita on järjestetty tammikuusta 2007 lähtien kansanmusiikin kehityshankkeen ja Kansanmusiikin ja -tanssin edistämiskeskuksen koordinoimana. Vuodesta 2009 kiertueet ovat kuuluneet Suomen Kansanmusiikkiliiton toimintaan. Vuosittain järjestetään 7-8 kiertuetta yhteistyössä paikallisten musiikkiyhdistysten kanssa. Jazzliiton tapaan Kansanmusiikkiliitto tarjoaa kiertueyhtyeitä subventoituun hintaan, joka sisältää yhtyeiden palkkiot, matka- ja majoituskulut. Vuonna 2010 omavastuuosuus oli 100 euroa / muusikko.

Kansanmusiikin kehityshankkeen (2006-2009) tärkeä painopistealue oli kansanmusiikin konsertti- ja kiertuetoiminnan kehittäminen. Panostaminen on suunnattu jo olemassa olevien kansanmusiikkiklubien toiminnan vahvistamiseen ja niiden keskinäiseen verkostoitumiseen. Aiemmin ei yhteisesti organisoitua klubitoimintaa ole ollut. Toiminnalla on pyritty lisäämään esiintymistilaisuuksia kansanmusiikkiyhtyeille sekä tuomaan kansanmusiikkia tasapuolisesti myös maakuntien yleisöjen saataville.

7.4. Klubi- ja kiertuetuen pilotointi

Julkisin varoin rahoitettua klubitukea ei Suomessa ole aikaisemmin ollut lainkaan. Tästä syystä VAKA-hanke teki syksyllä 2010 klubi- ja kiertuetukijärjestelmän testausta yhdessä kentän toimijoiden kanssa.

Hankkeen pilottiprojektit suunniteltiin yhteistyössä valtakunnallisen ja alueellisten asiantuntijaryhmien kanssa. Mukana oli kattava joukko konserttitaloja, klubitoimijoita ja alan kattojärjestöjä. Alueelliset pilotit rahoitettiin Suomen kulttuurirahaston erillisrahoituksella valtakunnallinen pilotti ESR-hankerahoituksella.

Pilotit valittiin hakumenettelyn kautta, ja haussa käytettiin apuna ESEKin hakulomakkeita ja raportointiohjetta laajennettuna tutkimustoiminnan kysymyssarjalla. Tukisumman saamiseksi pilottien toteuttajien tuli toimittaa hankkeelle raportointi, josta ilmeni kulurakenteen lisäksi pilottiprojektien konserttien kokonaismäärä, kävijämäärät, myytyjen lippujen määrät ja lippujen hinnat.

Pilottiprojektien tuki kattoi keskimäärin kolmasosan projektien kokonaiskuluista. Kuluiksi hyväksyttiin vain projektien toteuttamiseen kohdistuvat kulut, ei laskennallisia (kiinteitä) kuluja. Pilottitoiminnan yhteenlaskettu konserttimäärä oli 137 konserttia, jotka tavoittivat 10 254 katsojaa. Myytyjä lippuja oli noin 9500 kappaletta.

Pilottiprojektien toteuttajiksi valittiin klubitoimijoita, kiertue- ja konserttituottajia sekä artistien ja yhtyeiden omaehtoisesti toteuttamia kiertueita. Pääkaupunkiseudun pilottiprojekteiksi valittiin 20 hakijasta kymmenen tuotantoa, joissa painopistealueina oli aluekiertuetoiminta, musiikkivaihto, monitaiteiset sisällöt, uusien yleisöjen tavoittaminen ja klubitoiminta. Valituista piloteista lopulta toteutui seitsemän projektia.

Oulun pilottiprojekteissa testattiin kolmea eri tukimuotoa, kiertuetukea, klubitukea ja tuotantotukea. Painopisteenä oli promotoida nousevia kotimaisia yhtyeitä ja muusikoita. 28 hakijasta valittiin toteutettavaksi seitsemän kiertuetta, kolme klubikonserttisarjaa ja viisi tapahtumaa. Kaksi kiertuetuotantoa jäi lopulta tuotannollis-taloudellisista syistä toteutumatta, joten Oulun pilotteja toteutui 13 kappaletta.

Hankkeen valtakunnallinen pilotti toteutettiin yhdessä rock-klubien kanssa. Mukana oli seitsemän klubia, joista neljä yhdistysmuotoista ja kolme osakeyhtiömuotoista toimijaa.

Pilottiprojektien tulokset ovat kiistattomat: sekä kiertueiden että klubitoiminnan tuki erityisesti marginaalisempien musiikinlajien ja nousevien, uusien esiintyjien osalta parantaa musiikin saatavuutta ja muusikoiden toimintaedellytyksiä. Tukijärjestelmän kautta voidaan myös järjestää tilastotiedon kerääminen kentältä. Seuraavassa pilottiprojektien toteuttajien omia kommentteja:

”Varsinkin pienempien paikkakuntien on vaikea ottaa uusia nousevia kykyjä ohjelmistoon, koska yleisöpohja ei riitä peittämään illan kuluja.”

”Elävän musiikin tilaisuuksien järjestäminen on jatkuvaa riskien ottamista taloudelliselta kantilta katsottuna. Koska sellaista asiaa kuin ’taloudellisesti varma keikka’ ei ole olemassakaan, on projektirahoitusten olemassa olo tärkeää keikkajärjestäjille.”

”Tällaisella pienimuotoisella klubitoiminnalla marginaalimusiikin alueella ei ole kaupallisia toimintaedellytyksiä. Vaikka esiintymispaikka olisi loppuunmyyty, eivät lipputulot riitä kattamaan tapahtuman järjestelykuluja.”

”Iso osa suomalaisista – etenkin uusista & vähemmän tunnetuista – bändeistä tekee esiintymistyötään melko olemattomilla budjeteilla. Joko esiintymispaikkana toimiva taho maksaa matkakorvaukset tai sitten soitetaan lippuriskillä, eli kulut katetaan keikalle saapuvien ihmisten, monesti aika tyhjinä kilisevistä kukkaroista.”

”Pohjoissuomalaisten bändien keikkailu on pitkien välimatkojen vuoksi usein kannattamatonta, ja tämä tukimuoto oli erittäin sopiva kompensoimaan sitä.”

”Uusien bändien esilletuomiseen kaivattaisiin (…) tukea, joka pitäisi mielestäni olla nimenomaan pitkäjänteisyyteen perustuvaa eli tukipäätös tehtäisiin esim. vaikka kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jolloin suunnitelmien tekeminen olisi huomattavasti helpompaa ja lopputulos todennäköisesti parempi kuin kerta-avustuksien kanssa.”

8. VERTAILUA VALTIONOSUUSORKESTEREIHIN

”Ammattimaisesti hoidetun taiteen ja kulttuurin osalta vallitsee jyrkkä ero valtionosuuden piiriin hyväksyttyjen laitosten ja muun ammattimaisen taiteen tukemisen välillä. Ns. vapaan kentän toimijoista noin viidennes on työttöminä ja alan ammatillisessa koulutuksessa koulutetaan enemmän ammattilaisia kuin työmarkkinat kykenevät työllistämään. Valtionosuuden piirissä olevien laitosten osalta taas ongelmana on voimavarojen suuntautuminen suurimmalta osalta kiinteistöjen ylläpitoon ja palkkoihin, jolloin uutta innovoivalle kehittämistyölle jää vähän mahdollisuuksia. Vapaan kentän ja taidelaitosten yhteistyö on vähäistä.” (Kangas ja Kivistö, 2011)

Koska musiikin vapaa kenttä määritellään Opetus- ja kulttuuriministeriössä valtionosuusjärjestelmän kautta, valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisena toimintana, vapaan kentän vertaamista valtionosuusjärjestelmään kuuluviin laitoksiin ei voida välttää. Vertailevaa analyysiä valtionosuusjärjestelmään kuuluvien laitosten ja vapaan kentän välillä on kuitenkin erittäin vaikeaa tehdä, sillä toimintakulttuurit eroavat toisistaan merkittävästi.

Kun valtionosuusjärjestelmään kuuluvissa laitoksissa orkesteri sekä sen ohjelmatoimisto- ja tuotantopalvelut ovat järjestyneet yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, orkesterilaitokseksi, vapaalla kentällä nämä toiminnot ovat erillään. Tämä rakenteellinen ero on tukijärjestelmiä kehitettäessä äärimmäisen tärkeä tunnistaa. Lisäksi vapaan kentän ryhmät ovat usein projektiluontoisia, ja kenttä elää jatkuvassa muutoksessa.

Vapaan kentän toiminta on nykyisellä tukitasolla lähes täysin markkinaehtoista. Tästä syystä erityisesti marginaalisemmat musiikin muodot sekä uudet esiintyvät ryhmät kärsivät toimintaedellytysten puutteesta. Esittävän musiikin vapaan kentän edunvalvontaa on tähän asti hankaloittanut alan tilastoinnin puute. Kentän perustunnuslukuja, kuten kokonaisliikevaihtoa, kävijämääriä tai konserttimääriä ei ole ollut saatavilla mistään lähteestä. Edellisissä luvuissa on kuvattu vapaan kentän toimintarakennetta, tunnuslukuja ja rahoitusrakennetta VAKA-hankkeen tutkimustoiminnan kautta saatujen tulosten pohjalta.

Valtionosuusjärjestelmään kuuluvien orkestereiden edunvalvontaa hoitaa Suomen Sinfoniaorkesterit ry, jolla oli jäsenorkestereita vuonna 2008 yhteensä 29 kappaletta. Näistä teatteri- ja orkesterilain mukaisia valtionosuuksia sai 28 orkesteria, ja lisäksi Radion sinfoniaorkesteri sai rahoituksensa Yleisradion budjetista. Valtionosuutta saavista orkestereista UMO, Tallari, Loiskis ja Vantaan viihdeorkesteri edustavat rytmimusiikkia. Lisäksi vuoden 2011 alusta Riku Niemi Orchestra hyväksyttiin valtionosuuden piiriin. Valtionosuudet orkestereille olivat vuonna 2008 noin 15 miljoonaa euroa, kuntien osuus noin 35,5 miljoonaa euroa ja Yleisradion rahoitus RSOlle noin 7 miljoonaa euroa. Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n tilastojen mukaan jäsenistön vakituisten muusikoiden kokonaismäärä vuonna 2009 oli 985 henkilöä.

VAKAn kyselytutkimuksen perusteella saadut suuntaa-antavat elävän musiikin vapaan kentän perustunnusluvut olivat vuonna 2008 seuraavat:

Liikevaihto	148 miljoonaa euroa
Itse tuotettujen konserttien määrä	15 000
Yleisömäärä	2 915 000
Artistiostoihin käytetty rahasumma	42 miljoonaa euroa
Apurahat ja avustukset (arvio)	13 miljoonaa euroa
Apurahat ja avustukset liikevaihdosta	9 %

Suomen Sinfoniaorkesterit ry: tilastojen perusteella yhdistyksen jäsenorkestereiden perustunnusluvut olivat vuonna 2008 seuraavat:

Liikevaihto (kokonaisrahoitus)	67,3 miljoonaa euroa
Konserttien määrä	1619
Yleisömäärä	926 500
Muusikkopalkkoihin käytetty rahasumma	41 miljoonaa euroa
Apurahat ja avustukset (sis. YLE:n rahoitus RSO:lle)	59 miljoonaa euroa
Apurahat ja avustukset liikevaihdosta (kokonaisrahoituksesta)	87 %

Orkestereiden muusikkopalkkoihin käytetystä rahasummasta 32, 3 miljoonaa euroa käytettiin vakinaisten muusikoiden palkkaamiseen ja 8,3 miljoonaa euroa tilapäisten muusikoiden palkkaamiseen. Orkesterit käyttivät muusikkopalkkoihin 60 prosenttia kokonaisrahoituksestaan, vapaalla kentällä muusikkopalkkojen osuus koko liikevaihdosta oli 28 prosenttia.

"Teattereiden ja orkestereiden suhde vapaaseen kenttään on mahdollisuus. Jos otetaan vakavasti palvelujen tarjonnan lisäämistä edellyttävät ehdotukset (liittyen esimerkiksi Kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämisen toimintaohjelmaan), laitokset tarvitsevat vapaan kentän toimijoita. Siksi on järkevää löytää ratkaisuja suhdetta kuormittavissa asioissa, joita ovat esimerkiksi korkeat tilakustannukset, teknisen henkilökunnan käyttö (esim. aika-, työsuhde) rajoitukset ja vähäinen produktiokohtainen yhteistyö vapaan kentän kanssa. Kiinteämpi yhteistyö vapaan kentän kanssa (open stage-malli) on perusteltua." (Kangas ja Kivistö, 2011)

Parrisin kevät, kuvaaja Kertu Malinen.

9. VAKA-HANKKEEN TOIMENPIDE-ESITYKSET ESITTÄVÄN MUSIIKIN VAPAAN KENTÄN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMISEKSI

1) vapaan kentän toiminnan julkinen tuki lähtökohtana valtionavustus- ja muiden rahoitusjärjestelmien kehittäminen

1. Esittävän musiikin vapaan kentän toiminnan tukea kehitettäessä on erittäin tärkeää, että se tapahtuu kentän omista lähtökohdista käsin. Tämän vuoksi on keskeistä hahmottaa, että vapaan kentän toimintarakenne on hyvin erilainen kuin valtionosuusjärjestelmään kuuluvien laitosten toiminta.

2. Tukimuodon tulee olla kaikkien esiintymispaikkojen ja musiikinlajien ulottuvilla. Sen tulee olla neutraali hakijan taustaorganisaation suhteen, sillä vapaalla kentällä toimii yhdistys- ja osakeyhtiömuotoisia toimijoita, työryhmiä ja yksityishenkilöitä sekä julkisen sektorin toimijoita.

3. Tukimuodon tavoitteena tulee olla julkisen ja yksityisen rahoituksen uudenlainen, luova yhdistäminen esimerkiksi sopimuspohjaisen tukimallin avulla.

4. Tuen päätöksenteossa hyödynnetään monipuolisesti musiikkialan ammattilaisia, joilla on vahva alan sisällön ja alueellisten erojen tuntemus.

5. Tukimuodon tulee olla riittävän joustava hakuaikojen suhteen, kustannustehokas ja uusiin ideoihin, kokeiluihin ja innovaatioihin kannustava. Sen tulee olla musiikin alueellista tarjontaa sekä määrällisesti että laadullisesti rikastuttava. Tukimuodon tulee mahdollistaa joustavasti sekä projektikohtainen että pitkäkestoisempi työskentely.

6. Tukimuodon tulee olla hakijaystävällinen ja kentän toimijoiden näkökulmasta mahdollisimman yksinkertainen ja läpinäkyvä (yhden luukun periaate). Vertaistutkimusten pohjalta toimivana mallina voidaan pitää muun muassa Kanadan Factor-mallia.

Toimenpide-esitys:
Säveltaidetoimikunnan ja Opetus- ja kulttuuriministeriön nykyistä avustusjärjestelmää täydennetään ottamalla käyttöön klubituki, jonka jako tapahtuu ESEKin kautta. ESEKin asiantuntemuksen käyttö on perusteltua, koska näintukea voi hakea neljästi vuodessa. Lisäksi ESEKillä on vahva asiantuntemusyritysmuotoisen toiminnan tukemisessa.

Jatkossa VAKA-tuki voi laajentua vapaan kentän muiden toimintamuotojen, kuten kiertuetuotantojen tukemiseen. VAKA-tuen pysyvyys tulee turvata. Pohjoismaista Tanskassa on jo olemassa oleva, lainsäädännöllä turvattu klubitukijärjestelmä. Tanskan klubituen suuruus vuositasolla on noin 4 miljoonaa euroa.

Nykyistä tukijärjestelmää yksinkertaistetaan hakijaystävällisemmäksi yhtenäistämällä haku- ja raportointikäytäntöjä eri tukitahojen välillä yhden luukun järjestelmän suuntaan. Samassa yhteydessä selvitetään ainakin ESEKin ja LUSESin yhdistämisen mahdollisuudet.

Uuteen tukimuotoon ohjataan varoja vuosittain porrastettuna seuraavan hallituskauden ajan siten, että vuoden 2014 lopussa tukimuodon rahoitus on 10 miljoonaa euroa vuodessa.

2) Valtionosuuden piirissä olevien kulttuuri- ja taidelaitosten ja vapaan kentän välisen yhteistyön lisääminen

Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden ja musiikin vapaan kentän yhteistyö tarkoittaa käytännössä taiteellisin perustein syntyneitä yhteisproduktioita. Taiteellinen päätöksenteko orkestereissa on taiteellisen johtajan tai työryhmän tehtävä, eikä siihen ole mahdollisuutta tai tarvetta puuttua hallinnollisin menettelyin. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää jo nyt valtionavustusta valtionosuutta saavien teattereiden/orkestereiden ja ns. vapaan kentän ammattilaisryhmien välisiin yhteistyöhankkeisiin. Tämän lisäksi orkesterit käyttävät vuosittain noin 9 miljoonaa euroa (25% palkkasummasta) tilapäisten muusikoiden palkkaamiseen.

Vapaan kentän toimintaedellytysten parantaminen pitää sisällään itse esitystoiminnan tukemisen lisäksi myös muuta työskentelyä, eli luovan toiminnan ja harjoitustoiminnan mahdollistamista. Näin tuotetaan onnistuneita esityksiä muillekin esitettäväksi. Tästä syystä on huomioitava myös valmistava työskentely ja sen olosuhteiden parantaminen, kyseinen toiminta kun näyttäytyy tietynlaisena pullonkaulana koulutuksen ja työllistymisen välissä.

Toimenpide-esitys:
1. Valtionosuutta saavien teattereiden/orkestereiden ja ns. vapaan kentän ammattilaisryhmien välisiin yhteistyöhankkeisiin myönnettävän valtionosuuden jatkosta tulee huolehtia ja sen hakemiseen kannustaa sekä vapaan kentän toimijoita että VOS-orkestereita. Valtionosuutta voidaan kehittää siten, että yhteistyöhankkeet laajennetaan koskemaan myös esiintymistiloja hallinnoivia tahoja (konserttitalot).

2. Selvitetään mahdollisuuksia avata sekä konserttitalojen että oppilaitosten tyhjät tunnit vapaiden ryhmien harjoitus- ja esityskäyttöön.

3) Vapaan kentän yrittäjä- ja tuottajaosaamisen vahvistaminen

Tuottajaosaamista voidaan kehittää mahdollistamalla ammattimaisen tuottajan palkkaus projekteihin sekä tuottajien verkostoitumista lisäämällä. Musiikin vapaalle kentälle suunnattavan tuen päätöksenteossa tulee tästä syystä ottaa huomioon hankkeiden tuottajaosaamisen tarve.

Tuottajien työllistymisen esteenä on myös tämänhetkinen yritystukijärjestelmä. Esimerkiksi nykyinen starttiraha on liian pieni ja lyhytkestoinen alan ansaintalogiikan näkökulmasta.

Toimenpide-esitys:
Vapaan kentän tukipäätöksissä tulee huomioida myös tuottajaosaaminen. Toimijoiden verkostoitumista on tarpeen kehittää luomalla alueellisia tai valtakunnallisia tuottajarinkejä.

Tuotanto-osaamiseen tulisi olla koulutusta myös ei-ammattituottajille. Kehitetään starttirahajärjestelmiä ottamaan huomioon tuottaja- ja ohjelmatoimistoalan ansaintalogiikka.

4) kentän järjestäytyneisyyden tukeminen

Vapaan kentän kulttuuripoliittisen vaikuttavuuden lisäämisen keskeisin väline on alan pysyvän tilastoinnin kehittäminen. Myös estraditietokannan kaltaiset tietopalvelut ja tuotanto-osaamisen paraneminen lisäävät järjestäytyneisyyttä.

Toimenpide-esitys:
Musiikkialan tilastointi sekä estraditietokannan luominen annetaan Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimicin tehtäväksi antamalla tilastoinnin ja tietokannan toteuttamiseen riittävät resurssit. Tilastoinnissa käytetään hyväksi jo olemassa olevaa tietoa, kuten Teoston keräämiä tietoja sekä SOAn (Suomen Ohjelmatoimistot ja Agentit ry) vuosittaista toimialatutkimusta.

VAKA-hankkeen pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella kentän perustunnuslukujen kerääminen ja tilastointi on järkevää myös nivoa yhteen tukijärjestelmän kanssa. Tietojen kokoaminen tapahtuisi yksinkertaisimmillaan niin, että tilastoiva organisaatio ja tukiorganisaatio luovat yhteisen tietojärjestelmän, joka palvelee niin tukitoimintaa ja tuen raportointia kuin tilastointia ja tutkimustoimintaakin.

Valtakunnallinen
klubi- ja aluekiertuehanke

Annamaija Saarela
Projektisuunnittelija
Suomen Muusikkojen Liitto ry
Pieni Roobertinkatu 16
00120 Helsinki
annamaijasa@gmail.com
www.vaka-hanke.fi

Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013
Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto
cursor
TAMPERE
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
JYVÄSKYLÄ
Opetusministeriö
SUOMEN JAZZLIITTO
OULU FINLAND
Pop&Jazz HELSINKI POP & JAZZ CONSERVATORY
KOTKA MERIKAUPUNKI
freelance muusikot
VANTAAN KAUPUNKI VANDA STAD
SÄVELTÄJÄT & SANOITTAJAT ELVIS ry
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus
SUOMEN KANSANMUSIIKKILIITTO